

ارزیابی قابلیت‌های طبیعت‌گردی مبتنی بر اکوسیستم‌های بیابانی (مطالعه موردی: منطقه سفیدشهر، شهرستان آران و بیدگل)

حسین غلامی نصرآبادی^۱، سید حجت موسوی^{۲*}، صدیقه کیانی سلمی^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۷/۲۷

چکیده

طبیعت منطقه سفیدشهر به واسطه توان‌های محیطی، قابلیت‌هایی انجام فعالیت‌های اقتصادی پایدار از جمله طبیعت‌گردی در اکوسیستم‌های بیابانی فراهم کرده است که بهره‌برداری از آن‌ها منوط به شناخت دقیق علمی بوده و رفتار در جهت بقای بستر طبیعی و پایداری اقتصادی را می‌طلبد. لذا پژوهش پیش رو با هدف بررسی قابلیت‌های طبیعت‌گردی در مناطق کویری سفیدشهر با تأکید بر ماسه، نمک و آفتاب انجام پذیرفت. در این راستا نخست توان‌های طبیعی و انسانی منطقه شناسایی شد و بر مبنای آن‌ها پرسش‌نامه محقق‌ساخته با ۵۷ گویه در ۷ معیار و ۲ شاخص با طبقه‌بندی طیف لیکرت ۵‌تایی تدوین گردید. ابزار سنجش بعد از تأیید روایی صوری محتوایی و پایایی با آلفا کرونباخ ۰/۹۰۳ توسط ۳۸ نفر از متخصصان طبیعت‌گردی تکمیل شد. در نهایت، داده‌ها از طریق روش‌های آمار توصیفی، آزمون t و مدل‌سازی معادلات ساختاری تحلیل شد. نتایج نشان داد در سطح احتمال ۹۹٪ متغیرهای ژئوگرافیک نمکی کویر نمک و تپه‌های ماسه‌ای ریگ بلند (میانگین ۴/۰۷۸۹ و آماره ۳۲/۰۵۷)، توانمندی توسعه اکوتوریسم، بیوتوریسم و آگری‌توریسم (میانگین ۴/۲۶۳۲ و آماره ۳۱/۷۳۸)، روزهای آفتابی بیش از ۳۰۰ روز در سال (میانگین ۴/۱۰۵۳ و آماره ۲۴/۴۶۸)، مجموعه دستکند زیرزمینی و مهرکده نرسه (میانگین ۴/۲۱۰۵ و آماره ۳۳/۴۲۱)، وجود هنرمند نقاش معلول توان‌یاب با سطح شهرت بین‌المللی (میانگین ۴/۲۳۶۸ و آماره ۲۴/۲۶۴)، مراسم آیینی و مذهبی متنوع (میانگین ۴/۰۵۲۶ و آماره ۲۱/۰۹۴)، بافت تاریخی و کالبد سنتی شهر (میانگین ۴/۰۵۴۱ و آماره ۲۴/۶۹۵) و جاذبه‌های مذهبی (میانگین ۴/۰۲۶۳ و آماره ۲۵/۵۲۹۱) مهم‌ترین نقاط قوت، و سهولت دسترسی به جاذبه‌های گردشگری نواحی اطراف (میانگین ۴/۱۳۱۶ و آماره ۲۷/۲۴۱) مهم‌ترین فرصت گردشگری منطقه‌اند. در مجموع، مدیریت و برنامه‌ریزی قابلیت‌های مذکور گامی برای رفع موانع و توسعه طبیعت‌گردی پایدار در سفیدشهر است.

کلیدواژه‌ها: توان‌های محیطی، اکوتوریسم، گردشگری کویر، قابلیت‌سنجی، سفیدشهر.

۱. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد طبیعت‌گردی/اکوتوریسم، گروه جغرافیا و گردشگری، دانشکده منابع طبیعی و علوم زمین، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران

۲. دانشیار، گروه جغرافیا و گردشگری، دانشکده منابع طبیعی و علوم زمین، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران؛ hmousavi15@kashanu.ac.ir

۳. دانشیار، گروه جغرافیا و اکوتوریسم، دانشکده منابع طبیعی و علوم زمین، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران

* این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه کاشان است.

مقدمه

جوامع بومی و محلی گنجانده شود (اشلی و همکاران، ۲۰۰۱؛ سازمان جهانی گردشگری ملل متحد، ۲۰۰۴).

یکی از فعالیت‌های اصلی گردشگری در طبیعت، اکوتوریسم است که در دو دهه گذشته محبوبیت قابل توجهی پیدا کرده است. این اهمیت عمدتاً ناشی از اثرات نامطلوب گردشگری انبوه غیرمسئولانه است (ویتاناگه^۸ و همکاران، ۲۰۲۴). بنابراین اکوتوریسم جایگزین بالقوه برای گردشگری انبوه همراه با تقویت هم‌زمان اقتصاد و حفظ دارایی‌های طبیعی و فرهنگی است (فداهونسی، ۲۰۱۱؛ پاثمانانداکومار^۹ و همکاران، ۲۰۲۳). اکوتوریسم، به‌همراه مشارکت و آموزش کلید اجرای موفقیت‌آمیز و ایجاد ظرفیت‌های اقتصادی است (ژانگ و دنگ، ۲۰۲۴).^{۱۰} همچنین تفرج در طبیعت نقش مهمی در توسعه اجتماعی-اقتصادی و زیرساختی جوامع میزبان ایفا می‌کند (الرواف^{۱۱} و همکاران، ۲۰۲۳). بیابان‌ها دارای میراث طبیعی و فرهنگی منحصر به فردی هستند که در هیچ کجای دنیا یافت نمی‌شود (سانتارین^{۱۲} و همکاران، ۲۰۲۰). این عامل سبب شده تا از اواخر قرن بیستم، تفرج در بیابان‌ها و کویرها به‌عنوان نوع خاصی از طبیعت‌گردی در جهان مطرح شود، اما این فعالیت در مقایسه با دیگر مقاصد گردشگری، به‌دلیل فقدان زیرساخت‌های لازم و وجود خطرات و تصورات اشتباه، نسبتاً دیرنگام شروع شد؛ لذا برگزاری تورهای کویر و بیابان‌گردی، سازمان‌دهی این مناطق و ایجاد تسهیلات گردشگری، می‌تواند سالانه درآمد زیادی را نصیب جوامعی کند که از این جاذبه طبیعی بهره‌مندند و در این خصوص سرمایه‌گذاری کرده‌اند (ابراهیم بای سلامی و غلامی، ۲۰۱۱). بنابراین گردشگری در مناطق کویری، شاخه نسبتاً جدیدی از اکوتوریسم است که به‌عنوان راهبرد حفاظت و مدیریت بیابان، ابزاری پایدار برای کمک به رفاه مردم و جوامع ساکن در بیابان‌ها بوده و به اهداف توسعه پایدار و حفاظت و مدیریت میراث بیابان کمک می‌کند (سانتارین و همکاران، ۲۰۲۰). تفرج در کویر و بازدید از جاذبه‌های آن نظیر اشکال

امروزه گردشگری به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین و متنوع‌ترین فعالیت اقتصادی جهان، در اکثر کشورها مورد توجه بسیار قرار گرفته است و اهمیت اقتصادی و اثرات مفید آن بر هیچ‌کس پنهان نیست. همچنین گردشگری به بنیان اصلی اقتصاد بازرگانی جهان تبدیل شده است و بسیاری از برنامه‌ریزان آن را مبنای فعالیت‌های توسعه چندبعدی می‌دانند که پیامدهای مثبتی از جمله اشتغال‌زایی، افزایش درآمد، ارزآوری و تقویت زیرساخت‌ها دارد (عباسی و همکاران، ۲۰۱۹؛ کونل، ۲۰۰۶). بنابراین گردشگری یکی از پیشران‌های مهم توسعه پایدار ملی و منطقه‌ای به شمار می‌رود و عامل اقتصادی برای توسعه نواحی کمتر توسعه‌یافته است. علاوه بر این گردشگری به‌عنوان نیروی پویا در یکسان‌سازی جوامع و اقتصادی کردن فرهنگ‌های جهان مورد توجه برنامه‌ریزان قرار گرفته است (هیگینز-دسیولس، ۲۰۰۶).^۲ لذا توسعه گردشگری یکی از راهبردهای جایگزین فعالیت‌های اقتصاد سنتی است که می‌تواند موجب توسعه نواحی محروم شود و مکمل سایر راهکارهای توسعه‌ای باشد. این فعالیت در مقایسه با دیگر بخش‌های اقتصادی مزایا و محاسن بسیار زیادی دارد که آن را به ابزار مؤثری برای نابودی فقر تبدیل کرده است (اشلی^۳ و همکاران، ۲۰۰۱؛ سازمان جهانی گردشگری ملل متحد، ۲۰۰۴). گردشگری به‌رغم پیامدهای بالقوه بر جامعه و محیط‌زیست، یک پدیده چندبعدی است که به توسعه اجتماعی-اقتصادی مناطق مختلف کمک می‌کند (فداهونسی، ۲۰۱۱؛ بونروامکائو و مورایاما، ۲۰۱۲).^۶ لذا در شرایطی که بیکاری و فقر ناشی از آن به یکی از معضلات اصلی و تنش‌زای جوامع مختلف تبدیل شده است، گردشگری می‌تواند به‌صورت مستقیم با افزایش اشتغال و درآمدزایی همراه باشد. پس می‌تواند که گردشگری به‌طور مشخص‌تری در برنامه‌ها و استراتژی‌های ملی، تقویت مشارکت و فرصت‌های بیشتر

7. United Nations World Tourism Organization
8. Withanage
9. Pathmanandakumar
10. Zhang & Deng
11. Alrawaf
12. Santarém

1. Connell
2. Higgins-Desbiolles
3. Ashley
4. UNWTO
5. Fadahunsi
6. Bunruamkaew & Murayama

حوادثی که برای کویرنوردها و کاروان‌ها رخ داده است، همواره کویر را به یکی از جاذبه‌های بی‌بدیل طبیعت در مناطق خشک تبدیل نموده و گردشگران را مشتاق به بازدید از خود و تجربه شرایط خاص کرده است (رهایی و همکاران، ۲۰۱۹). کویر برای آن دسته از گردشگرانی که علاقه‌مند سفر به نواحی بیابانی و گرمسیری هستند و با سفر در کویر، رؤیای سوار شدن بر شتر را دارند و یا هدف انجام پژوهش‌های درزمینه زیست‌شناسی، خاک‌شناسی و آب‌وهوای نواحی کویری را دنبال می‌کنند، اهمیت فراوانی دارد (مانرائی^۴ و همکاران، ۲۰۱۹). چشم انداز توسعه گردشگری کویر و بیابان بسیار گسترده است و طبیعت‌گردان با پرداخت هزینه‌های بالا، علاقه فراوانی به کویرگردی دارند؛ اما تصورات حساس در مورد کویر باعث شده تا کویرگردی توسعه اندکی داشته باشد (وانگ^۵ و همکاران، ۲۰۱۲). پهنه‌های ماسه‌ای گسترده و کم‌نظیر یکی از توانمندی‌هایی است که طبیعت مناطق بیابانی و کویری در قالب قهر آسمان، خشکی زمین، وزش باد و فقر پوشش گیاهی، برای ساکنان آن به ارمغان آورده است. ماسه‌زارها انرژی شتاببخش برای درمان انواع دردهای مفاصل و استخوانی، عضلانی و ماهیچه‌ای دارند (ال‌شامی^۶ و همکاران، ۲۰۲۰). علاوه بر این، از دیگر منافع‌های ماسه‌های بادی می‌توان به تأثیر آن در افزایش تمرکز و کاهش پرخاشگری اشاره کرد، زیرا آرامش‌دهنده و نیروبخش‌اند (موسوی، ۲۰۲۳). همچنین حضور در مناظر کویری و کسب تجربه‌های مثبت، تأثیر بسیار خوب بر سلامتی دارد و گردشگران با لمس ماسه‌های داغ به‌عنوان عامل درمان، به دنبال کاهش درد و درمان احساسات منفی هستند (وانگ و همکاران، ۲۰۱۸)؛ لذا رویکرد پایداری اقتصاد محلی سکونتگاه‌های حاشیه‌ی کویر، بهره‌مندی از ظرفیت‌های گردشگری این مکان‌هاست (برانز^۷ و همکاران، ۲۰۱۴). گردشگری کویر عامل توسعه یکپارچه و نقش اصلی در همگرایی مراکز سکونتگاهی و مکان‌های گردشگری دارد (علی‌اکبری و اسماعیلی، ۲۰۱۵). در مجموع، راهبرد رشد و

ژئومورفولوژیک ماسه‌ای، ژئوفرم‌های حاصل تبلور نمک، انجام فعالیت‌های ورزشی، آفتاب‌گنی طی دوره سرد سال، پوشش گیاهی، آسمان صاف و پرستاره، حیات جانوری و سایر جاذبه‌های آن نوع خاصی از گردشگری را به وجود آورده است که گردشگری کویر نامیده می‌شود (جمعه‌پور و نماینده، ۲۰۱۱؛ سازمان جهانی گردشگری ملل متحد، ۲۰۰۷). مناطق کویری به‌عنوان یکی از اجزای تشکیل‌دهنده اکوسیستم‌های بیابانی، پهنه گسترده‌ای از جغرافیای ایران را در بر گرفته و همواره مورد توجه دانشمندان، برنامه‌ریزان و مدیران بوده‌اند؛ لذا اکثر محققان در پی یافتن راهکارهای مناسب و روش‌های نوین برای بهره‌گیری پایدار از این نواحی هستند. این مناطق به دلیل محدودیت‌های طبیعی، مصارف زراعی و ارزش اقتصادی کشاورزی و صنعتی کمتری دارند؛ لذا نگرش مثبتی درخصوص آن‌ها وجود ندارد. این محدودیت‌ها از دیدگاه گردشگری ماجراجویانه از جذابیت‌های سفر به شمار می‌رود چراکه به‌معنای نفی سایر ظرفیت‌های کویر نیست (علی‌اکبری و اسماعیلی، ۲۰۱۵). گردشگری یکی از زمینه‌های سرمایه‌گذاری در کویر است که جذابیت‌های آن می‌تواند سالانه گردشگران داخلی و خارجی زیادی را پذیرا باشد. بکرترین جاذبه‌های گردشگری در مناطق بیابانی و نیمه‌بیابانی حاشیه کویر وجود دارد و شناخت اصولی توان‌های این نواحی مقدمه‌ای برای توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آن‌هاست (باکر^۱، ۲۰۰۷). مناظر بکر کویری، جوامع انسانی بیابان‌نشین، معماری سازه‌ها، ساختار زمین‌شناختی، معادن قدیمی (ترمبلی^۲، ۲۰۰۶)، ماشین‌گردی و بیراهه‌نوردی در کویر (کارسون و تیلور^۳، ۲۰۰۸)، سیمای منحصر به فرد کویرها همراه با تل‌ماسه‌های روان و نمک‌زار، سنگ‌فرش بیابان، کاروان‌سراها (اقوامی و کامیابی، ۲۰۲۱)، آفتاب‌گنی، حیات گیاهی و جانوری، آرامش و سکوت، افق دید بی‌نظیر، تفاوت بسیار هوای شب و روز، چشمه‌های آب‌درمانی، یادمان‌های تاریخی و تطابق‌هایی که زندگی انسانی در طول زمان در پهنه‌های کویری یافته است، در کنار قصه‌ها و داستان

4. Manrai
5. Wang
6. El-Shamy
7. Branes

1. Baker
2. Tremblay
3. Carson & Taylor

توسعه، استراتژی لازم برای توسعه اکوتوریسم بیابان است (خادم‌الرسول و همکاران، ۲۰۱۵) که سناریوهایی نظیر توسعه ژئومورفوتوریسم کویر (رهایی و همکاران، ۲۰۱۹)، گردشگری سلامت (عمی و وکیل‌الرایا، ۲۰۱۹)، نمک‌درمانی (شفیعی و همکاران، ۲۰۲۱)، احداث هتل‌نمکی و پارک SAFARI (موسوی و همکاران، ۲۰۱۷) می‌تواند نمونه‌ای از این راهکارها باشد. بنابراین یکی از ارکان توسعه اقتصادی و اجتماعی اکوسیستم بیابان، شناخت دقیق و اصولی قابلیت‌های نواحی کویری (هاشمی و همکاران، ۲۰۱۹)، روش‌های بهره‌برداری از آن و برندسازی گردشگری کویر (عباسی و همکاران، ۲۰۱۹) است. با این حال هنوز به بررسی و شناخت توان‌های اکوتوریسمی این مناطق چندان توجه نشده و لازم است مطالعات دقیقی درباره این پهنه‌ها و روش‌های بهره‌برداری و ایجاد زیرساخت‌های مناسب برای توسعه گردشگری کویر انجام شود (خورشیدی و معتمد، ۲۰۱۴). شایان ذکر است که فعالیت‌های تفریحی در بیابان بعضاً تأثیر منفی بر اجزای اکوسیستم دارد و مدیریت آن نیازمند افزایش کمپینگ‌های گردشگری، آموزش گردشگران و مقامات محلی، وضع مقررات، جریمه مالی و نظارت بیشتر برای حفاظت است (الرواف و همکاران، ۲۰۲۳).

با توجه به پتانسیل‌های بالای مناطق کویری، ضرورت آن برای توسعه پایدار گردشگری احساس می‌شود. از طرفی مناطق کویری و بیابانی از جمله جاذبه‌هایی هستند که به شدت مورد علاقه گردشگران کشورهای است که این موهبت و میراث طبیعی را ندارند. طبیعت‌گردها برای رسیدن به این مناطق و غرق شدن در سکوت پرجاذبه کویر و نیز پیاده‌روی با پای برهنه روی ماسه‌زارهای نرم و داغ، به همراه سایر فعالیت‌های تفریحی، ورزشی و درمانی مرتبط هزینه‌های گزافی می‌پردازند. با توجه به این امر باید فرصت را مغتنم شمرد و با فراهم آوردن مقدمات لازم، امکانات مناسب و تبلیغات هدفمند پای این گروه از گردشگران با اشتیاق خارجی را به کویرهای زیبا و دیدنی ایران باز کرد.

قرارگیری ایران در کمربند خشک جغرافیایی، زمینه ایجاد بیابان‌ها را به‌ویژه در بخش مرکزی آن به وجود آورده است.

هرچند که وجود این اکوسیستم در دیدگاه عامه مردم به‌عنوان مانع توسعه سکونتگاه‌های انسانی و کاهش توان کشاورزی مشهور است، با افزایش علاقه عمومی به بازدید از این مناطق و توسعه اکوتوریسم کویر می‌توان تهدید حاصل از کویر را به فرصتی برای توسعه و درآمدزایی تبدیل کرد. برخلاف تصورات گذشته که وجود پهنه‌های کویری نشان از شومی آن مناطق داشت، امروزه کویر عامل خوش‌شانسی، مایه ثروت و ترقی به شمار می‌رود. لذا بخش اعظمی از سرزمین ایران را که کویرها تشکیل داده‌اند، در قالب توسعه گردشگری پایدار کویر می‌تواند به ثروت ملی تبدیل شود. به عبارتی، مناطق خشک و نیمه‌خشک با دارا بودن پتانسیل‌های طبیعی و توان‌های بالقوه محیطی نظیر میدان‌های ماسه‌ای، نمک‌زارها، روزهای آفتابی غنی به‌ویژه در دوره سرد سال دارای قابلیت انجام اکثر فعالیت‌های طبیعت‌گردی با هدف بهبود و ارتقای سلامت با تأکید بر نمک، ماسه و آفتاب هستند. در این خصوص شناخت علمی توانمندی‌های بیابان‌ها، کویرها و مناطق خشک و راه‌های بهره‌برداری از آن‌ها، از ضروریات اساسی توسعه اقتصادی و اجتماعی این پهنه‌هاست. بنابراین بهره‌گیری از توانمندی‌های طبیعت‌گردی، یکی از ساده‌ترین راه‌های استفاده از این گستره جغرافیایی است. منطقه سفیدشهر واقع در شهرستان آران و بیدگل، با وجود توان‌های محیطی به‌واسطه موقعیت خاص اقلیمی، ژئومورفولوژیکی و اکولوژیکی و در کنار آن جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی، از بسیاری جهات قابل توجه گردشگران و طبیعت‌گردان است. یکی از مهم‌ترین این قابلیت‌ها، وجود دریاچه نمک آران و بیدگل، پهنه‌های ماسه‌ای ریگ بلند و آفتاب غنی است؛ لذا این پژوهش در نظر دارد ضمن شناسایی ویژگی‌ها و جاذبه‌های کویری منطقه سفیدشهر، توان‌های محیطی آن را در قالب طبیعت‌گردی بررسی کند. بنابراین هدف از پژوهش پیش رو، بررسی قابلیت‌های طبیعت‌گردی در مناطق کویری سفیدشهر با تأکید بر ماسه، نمک و آفتاب است.

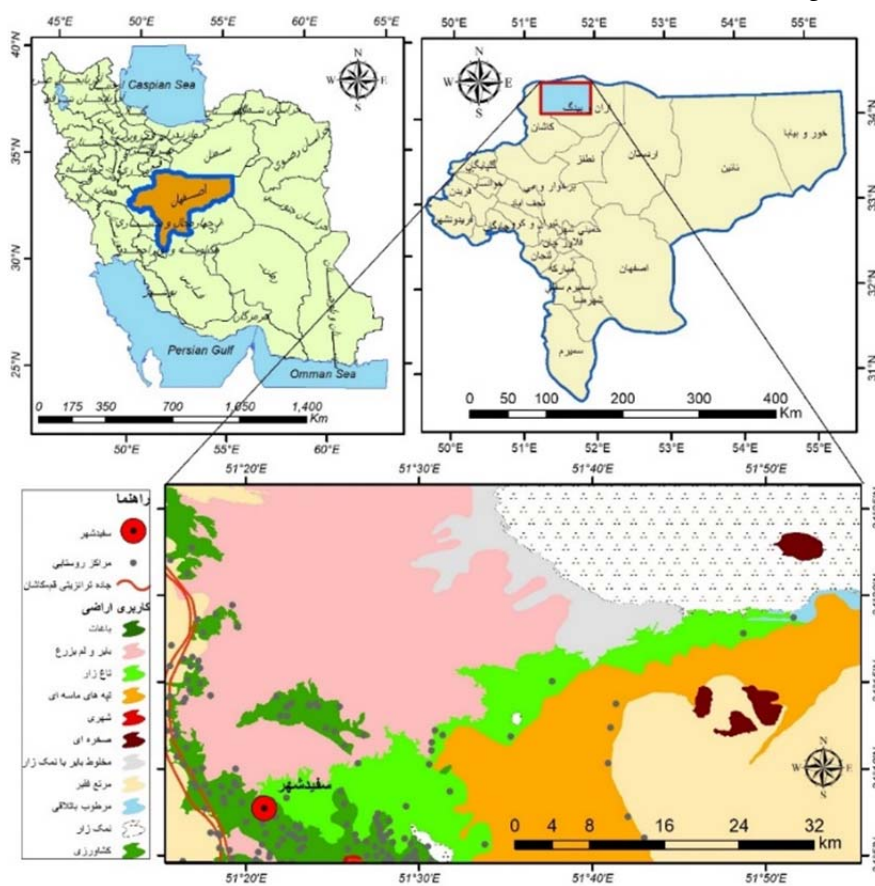
مواد و روش‌ها

– منطقه مطالعاتی

محدوده مورد مطالعه، نواحی کویری شهر سفیدشهر است که در

جاذبه‌های گردشگری سفیدشهر می‌توان به دریاچه نمک آران و بیدگل، میدان ماسه‌ای ریگ بلند، مزارع کشاورزی، شهر زیرزمینی طسمیجان، مهرکده نرسه، گالری نقشه فاطمه حمامی، قلعه وزیر، مسجد جامع، قبرستان قدیمی، آب‌انبار، دکان حلویایی و آسیاب، کارگاه سنتی سفالگری، خانه تاریخی داودیان (آل داوود)، زیارتگاه بی‌بی سکینه خاتون، قدمگاه علی، مقبره شاه ابراهیم بن موسی کاظم (ع) و... اشاره کرد.

۱۵ کیلومتری شمال غربی شهر آران و بیدگل و در ۱۸ کیلومتری شمال شهر کاشان قرار گرفته است. این نام یادآور سابقه این منطقه در تولید پنبه است که به دلیل حجم و میزان بالای تولید پنبه از دیرباز شهره بوده و در محافل خاص و عام به منطقه سفیددشت نیز معروف بوده است. این منطقه در مختصات جغرافیایی ۵۱ درجه و ۱۵ دقیقه تا ۵۱ درجه و ۵۸ دقیقه طول شرقی و ۳۴ درجه و ۴ دقیقه تا ۳۴ درجه و ۲۷ دقیقه عرض شمالی قرار دارد (شکل ۱). از معروف‌ترین ظرفیت‌ها و

شکل (۱): موقعیت جغرافیایی منطقه سفیدشهر
 Figure (1): Geographical location of Sefidshahr region

حیث گردشگری در اکوسیستم‌های بیابانی مبتنی بر ماسه، نمک و آفتاب گردید. این فرایند در قالب شناسایی و جمع‌آوری اطلاعات موجود در مورد جاذبه‌های طبیعی، ژئومورفولوژی، قابلیت اراضی موجود و همچنین زیرساخت‌ها و تمهیدات گردشگری اعم از توان‌های اکوسیستم بیابان انجام شد. در ادامه نیز جنبه‌های مثبت و منفی داخلی در قالب نکات قوت و ضعف، و جنبه‌های مثبت و منفی خارجی در قالب فرصت‌ها و

– روش شناسی

روش پژوهش حاضر توصیفی، تحلیلی و پیمایشی بوده و مبتنی بر مطالعات تطبیقی، بررسی‌های میدانی و استفاده از اطلاعات و تجربیات کارشناسی است. در این راستا ابتدا از طریق بررسی منابع علمی مکتوب و مطالعات کتابخانه‌ای، مبانی نظری پژوهش گردآوری شد. سپس با استفاده از بازدیدهای میدانی و مصاحبه با کارشناسان ذی‌ربط مبادرت به شناسایی قابلیت‌ها و توان‌های محیطی منطقه سفیدشهر از

دانشگاه کاشان انجام و مورد تأیید قرار گرفت. برای ارزیابی پایایی پرسش‌نامه نیز پارامتر آلفا کرونباخ (مهدوی، ۲۰۰۲) ملاک قرار گرفت.

تحلیل داده‌ها به دو گونه کاملاً مجزا انجام شد. بدین صورت که ابتدا آزمون‌های حاصل از آمار توصیفی فراوانی گویه‌ها و T مستقل (مهدوی، ۲۰۰۲) روی داده‌ها برازش شد. سپس بر مبنای اصول حاکم بر مدل تحلیل راهبردی، عوامل درونی و بیرونی اثرگذار در قالب فرصت، تهدید، قوت و ضعف (گورل، ۲۰۱۷) مورد تدوین و تحلیل قرار گرفت که این فرایند منجر به شناسایی پتانسیل‌ها و توان محیطی طبیعت‌گردی کویر در منطقه سفیدشهر شد. در پایان نیز برای تعیین میزان اثرگذاری عوامل مؤثر در گردشگری کویر، بار عاملی آن‌ها از طریق مدل‌های تحلیل ساختاری (بسحاق، ۲۰۰۵) مورد ارزیابی قرار گرفت.

اعتبارسنجی پرسش‌نامه در قالب دو شاخص روایی محتوایی و پایایی مورد ارزیابی قرار گرفت. روایی محتوایی آن به صورت صوری و از طریق متخصصان حوزه گردشگری در دانشگاه کاشان انجام و مورد تأیید قرار گرفت. برای ارزیابی پایایی پرسش‌نامه نیز پارامتر آلفا کرونباخ (مهدوی، ۲۰۰۲) ملاک قرار گرفت.

تحلیل داده‌ها به دو گونه کاملاً مجزا انجام شد. بدین صورت که ابتدا آزمون‌های حاصل از آمار توصیفی فراوانی گویه‌ها و T مستقل (مهدوی، ۲۰۰۲) روی داده‌ها برازش شد. سپس بر مبنای اصول حاکم بر مدل تحلیل راهبردی، عوامل درونی و بیرونی اثرگذار در قالب فرصت، تهدید، قوت و ضعف (گورل، ۲۰۱۷) مورد تدوین و تحلیل قرار گرفت که این فرایند منجر به شناسایی پتانسیل‌ها و توان محیطی طبیعت‌گردی کویر در منطقه سفیدشهر شد. در پایان نیز برای تعیین میزان اثرگذاری عوامل مؤثر در گردشگری کویر، بار عاملی آن‌ها از طریق مدل‌های تحلیل ساختاری (بسحاق، ۲۰۰۵) مورد ارزیابی قرار گرفت.

تهدیدها (گورل، ۲۰۱۷) ارزیابی شد. در نهایت با دیدگاه تحلیل عاملی، مهم‌ترین مؤلفه‌های مؤثر بر توسعه گردشگری کویر با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری (بسحاق، ۲۰۰۵) در محیط نرم‌افزارهای SPSS 27 و Amos Graphics 24 انجام شد.

پژوهش حاضر در بازه زمانی ۱۵ ماهه انجام شد که از اوایل پاییز ۱۴۰۱ شروع و تا اواخر پاییز ۱۴۰۲ به طول انجامید. قلمرو مکانی پژوهش محدوده سفیدشهر است که در منطقه فرهنگی شهرستان‌های کاشان و آران و بیدگل واقع شده است و از لحاظ تقسیمات سیاسی کشوری یکی از شهرهای شهرستان آران و بیدگل است.

نظر به اینکه شناسایی قابلیت‌های طبیعت‌گردی کویر نیازمند ارزیابی دقیق کارشناسی است، جامعه آماری پژوهش حاضر شامل همه کارشناسان، خبرگان و فعالان حوزه گردشگری کویر در منطقه سفیدشهرند. از آنجاکه حجم جامعه آماری کوچک است، تمام جامعه به عنوان نمونه آماری لحاظ گردید و بر این مبنای تعداد ۳۸ نفر کارشناس، خبره و فعال حوزه گردشگری مورد پرسشگری قرار گرفت.

ابزار پژوهش حاضر پرسش‌نامه محقق‌ساخته باز است که در قالب ۵۷ سؤال و دو بخش عمده مشخصات جامعه‌شناختی نمونه آماری در ۸ پرسش و بخش تخصصی سنجش توان‌های محیطی و پتانسیل‌های طبیعی، ژئومورفولوژی، اقلیمی، قابلیت اراضی موجود و همچنین زیرساخت‌ها و تمهیدات گردشگری اعم از توان‌های اکوسیستم‌های بیابانی در چارچوب ماسه، آفتاب و نمک در ۴۸ پرسش و یک پرسش تشریحی باز با موضوعیت تکمیل پتانسیل‌ها (غلامی نصرآبادی، ۲۰۲۴) طراحی شد (جدول ۱). مبنای ارزش‌گذاری سؤالات تخصصی نیز براساس طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت از بسیار کم با ارزش ۱، تا بسیار زیاد با ارزش ۵ (کراسنیک و فابریگار، ۱۹۹۷؛ کراسنیک و همکاران، ۲۰۰۹) انجام شد.

اعتبارسنجی پرسش‌نامه در قالب دو شاخص روایی محتوایی و پایایی مورد ارزیابی قرار گرفت. روایی محتوایی آن به صورت صوری و از طریق متخصصان حوزه گردشگری در

جدول (۱): متغیرهای مورد سنجش در ابزار جمع‌آوری داده پژوهش
 Table (1): Evaluated variables in research data collection tool

متغیر مورد سنجش	کد گویه	ابعاد پرسش‌نامه
جنسیت: مرد و زن	۱	
رده سنی (سال): کمتر از ۲۰، ۲۰ تا ۳۰، ۳۰ تا ۴۰، ۴۰ تا ۵۰، بالاتر از ۵۰	۲	
مدرک تحصیلی: زیردیپلم، دیپلم، کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد و بالاتر	۳	مشخصات
وضعیت تأهل: متأهل و مجرد	۴	جامعه‌شناختی نمونه
شغل	۵	آماري در قالب
ملیت	۶	اطلاعات فردی
محل سکونت	۷	
مدت پرداختن به فعالیت‌های گردشگری طبیعت‌محور در کویر: کمتر از ۱ سال، ۱ تا ۵ سال، ۵ تا ۱۰ سال، بیش از ۱۰ سال	۸	
وجود میدان ماسه‌ای بندریگ	۱-۹	
فاصله کمتر از ۱۰ کیلومتر برای دسترسی به کویر نمک یا دریاچه نمک آران و بیدگل	۲-۹	
دارا بودن روزهای آفتابی بیش از ۳۰۰ روز طی سال به‌ویژه در دوره‌های سرد سال	۳-۹	
دارا بودن پتانسیل ژئوتوریسم نظیر ژئوفرم‌های حاصل از تبلور نمک در کویر و تپه‌های ماسه‌ای	۴-۹	
قابلیت و توانمندی توسعه اکوتوریسم، بیوتوریسم و آگری توریسم در مزارع پنبه	۵-۹	
موقعیت جغرافیایی ویژه به دلیل قرارگیری در حفاصل کوهستان کرکس و کویر نمک	۶-۹	
آب‌وهوای گرم و خشک منطقه در دوره گرم سال	۷-۹	
جایگاه طبیعت‌گردی در اشتغال‌زایی پایدار جامعه محلی و ساکنان بومی	۸-۹	
بهره‌مندی از فرودگاه کشاورزی با هدف بهره‌گیری از آن برای تفریحات هوایی	۹-۹	
بازدید رایگان و کم‌هزینه از جاذبه‌های طبیعت‌گردی	۱۰-۹	
وجود مراکز مرتبط با تورگردانی برای آموزش و ترویج حفاظت از میراث طبیعی	۱۱-۹	
وجود علائم و تابلوهای خودراهنمای گردشگران طبیعت‌محور	۱۲-۹	
ترکیب جمعیتی منطقه با اکثریت قشر جوان و فعال	۱۳-۹	
جاذبه‌های تاریخی و باستانی نظیر مجموعه دستکند زیرزمینی و مهرکده نرسه	۱۴-۹	
برگزاری مراسم آیینی و مذهبی متنوع و جذاب	۱۵-۹	
وجود بافت تاریخی و کالبد فیزیکی سنتی سفیدشهر	۱۶-۹	
وجود جاذبه‌های مذهبی در قالب امامزاده بی‌بی سکینه خاتون(س) و امامزاده ابراهیم(ع)	۱۷-۹	
وجود صنایع دستی نظیر قالی‌بافی، سفالگری و عروسک‌سازی در سفیدشهر	۱۸-۹	پتانسیل‌ها و
وجود هنرمند نقاش معلول توان‌یاب با سطح شهرت بین‌المللی	۱۹-۹	توانمندی‌های داخلی
وجود تنوع مراکز خدمات‌رسان گردشگری در قالب اقامت (هتل، متل و مهمان‌پذیر)، اغذیه (رستوران، غذاخوری و کافی‌شاپ)، درمانی (بیمارستان، درمانگاه و اورژانس)، و سایر خدمات نظیر سرویس بهداشتی، جایگاه‌های سوخت	۲۰-۹	
سهولت دسترسی به تمهیدات گردشگری از جمله مراکز اقامتی و رفاهی	۲۱-۹	
وجود مراکز اقامتی فاقد مجوز در قالب خانه‌های بوم‌گردی محلی با مالکیت خصوصی	۲۲-۹	
دارا بودن فضاهای تفریحی و سرگرمی و فضای سبز شهری	۲۳-۹	
وابستگی امور اقتصادی توسعه طبیعت‌گردی به منابع مالی محلی	۲۴-۹	
برنامه مدون مدیریتی بهره‌برداری و حفاظت از جاذبه‌های طبیعی	۲۵-۹	
هجوم و تراکم بیش از حد گردشگران در برخی از ایام سال در قالب یک فعالیت اقتصادی فصلی	۲۶-۹	
رعایت ظرفیت تحمل منطقه در هنگام اوج ورود گردشگر	۲۷-۹	
دیدگاه سنت‌گرایانه جامعه بومی در پذیرش و جذب گردشگر	۲۸-۹	
تقابل فرهنگی و مذهبی گردشگران و جامعه بومی	۲۹-۹	
وجود انجمن‌های مردم‌نهاد گردشگری	۳۰-۹	
وجود مسائل محیط‌زیستی به‌ویژه کمبود منابع آب سالم و قابل شرب	۳۱-۹	
به‌کارگیری انواع روش‌های تبلیغاتی اعم از رسانه‌های ملی و شبکه‌های اجتماعی برای شناساندن و جذب گردشگری طبیعت‌محور	۳۲-۹	
بازاریابی تولیدات صنعت طبیعت‌گردی و برندسازی آن	۳۳-۹	
بهره‌مندی از زیرساخت‌ها و وسایل حمل‌ونقل درون و برون‌شهری	۳۴-۹	

متغیر مورد سنجش	کد گویه	ابعاد پرسش نامه
سهولت دسترسی به جاذبه‌های طبیعی نظیر کویر و کاروان‌سرای مرنجاب، تپه‌های ماسه‌ای ریگ‌بلند و آبشار نیاسر	۳۵-۹	پتانسیل‌ها و توانمندی‌های خارجی
تعدد اقامتگاه‌های بوم‌گردی در مناطق همجوار اعم از اکوکمپ‌های متین‌آباد، مجیدآباد و بوم‌گردی‌های ده‌آباد	۳۶-۹	
سهولت دسترسی به مناطق خوش‌آب‌وهوای کوهستان کرکس در فصل گرم سال نظیر شهر نیاسر، قمصر، ایبانه و مزارع گل محمدی	۳۷-۹	
همجواری با کانون‌های جمعیتی مهم ایران اعم از شهرهای تهران، اصفهان و قم و مراکز شهری منطقه نظیر کاشان و آران و بیدگل	۳۸-۹	
دسترسی آسان به راه‌های ارتباطی اصلی از جمله آزادراه تهران-اصفهان	۳۹-۹	
دسترسی به راه‌آهن شمال-جنوب	۴۰-۹	
دسترسی آسان به مراکز شهری بزرگ برای دستیابی به امکانات مکمل اقامتی، درمانی، رفاهی، خدماتی و مالی	۴۱-۹	
تخصیص اعتبارات دولتی به متولیان امر توسعه گردشگری مبتنی بر طبیعت	۴۲-۹	
جذب سرمایه‌گذاری‌های فرامطقه‌ای برای ایجاد تأسیسات و زیرساخت‌های توسعه طبیعت‌گردی	۴۳-۹	
وجود سازمان‌های کلان دولتی و نهادهای مردمی مختلف تصمیم‌گیر و تصمیم‌ساز حیطه گردشگری	۴۴-۹	
سیاست‌ها و تصمیمات کلان کشور در جذب طبیعت‌گرد بین‌المللی	۴۵-۹	
رخداد پدیده‌های اقلیمی نامطلوب نظیر خشکسالی و گردوغبارهای فرامحلی و منطقه‌ای	۴۶-۹	
سهولت دسترسی به جاذبه‌های گردشگری ملی و بین‌المللی منطقه اعم از مجموعه باغ فین، تپه‌های سیلک، محوطه باستانی ویگل، بازار کاشان، خانه‌های تاریخی کاشان و آران و بیدگل، و شهر اویس نوش‌آباد	۴۷-۹	
انجام پژوهش‌های علمی و کاربردی درخصوص طبیعت‌گردی	۴۸-۹	
اگر موارد دیگری در راستای موضوع و اهداف پژوهش حاضر مد نظر است، به‌همراه وضعیت آن مرفوم بفرمایید.		سؤال باز مکمل

نتایج

نتایج بررسی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی جامعه آماری

نشان داد که ۵۲/۶٪ مرد و ۳۱/۶٪ زن هستند. همچنین ۴۲/۱٪ از جامعه آماری دامنه سنی بین ۳۰ تا ۴۰ سال داشتند که اکثریت جامعه را پوشش می‌دهد. حداکثر افراد جامعه با مقدار ۵۵/۳٪ دارای مدرک تحصیلی کاردانی هستند. اکثریت جامعه به‌مقدار ۷۸/۹٪ متأهل اند. محل سکونت ۶۸/۴٪ از جامعه آماری شهر سفیدشهر است. به‌عنوان مهم‌ترین پارامتر سنجشی این بخش، مؤلفه مدت پرداختن جامعه آماری به فعالیت‌های گردشگری طبیعت‌محور در کویر با مقادیر ۲۶/۳٪ و ۲۳/۷٪ به‌ترتیب به گروه‌های با سابقه کمتر از یک سال و سابقه بین ۱ تا ۵ سال تعلق دارد (جدول ۳).

نتایج اعتبارسنجی پرسش‌نامه نشان داد وضعیت پایایی تمامی متغیر قابل قبول بوده و پایایی کل پرسش‌نامه با مقدار آلفای ۰/۹۰۳، در وضعیت عالی قرار داشته و مورد تأیید است (جدول ۲).

جدول (۲): پایایی ابزار گردآوری داده به تفکیک شاخص‌های مورد ارزیابی
Table (2): Reliability of data collection tool according to the evaluated indicators

شاخص	تعداد سؤال	کد گویه‌ها در پرسش‌نامه (جدول ۱)	مقدار آلفا	وضعیت
عوامل داخلی	۳۴	از ۱-۹ تا ۳۴-۹	۰/۹۴۰	عالی
عوامل خارج	۱۴	از ۳۵-۹ تا ۴۸-۹	۰/۹۰۱	عالی
جاذبه گردشگری	۱۰	۱-۹، ۴-۹، ۵-۹، ۶-۹، ۹-۹	۰/۸۰۰	بسیار خوب
خدمات گردشگری	۴	۲۰-۹، ۲۲-۹، ۲۳-۹، ۳۶-۹	۰/۷۴۵	خوب
عوامل اقتصادی و علمی و آموزشی-پژوهشی	۷	۸-۹، ۱۰-۹، ۱۳-۹، ۲۴-۹	۰/۷۵۰	خوب
عوامل مدیریتی	۶	۳۰-۹، ۳۳-۹، ۴۲-۹، ۴۳-۹	۰/۸۹۴	بسیار خوب
دسترسی و زیرساخت‌های مواصلاتی	۱۰	۲-۹، ۲۱-۹، ۳۴-۹، ۳۵-۹	۰/۹۱۰	عالی
کل	۴۸	از ۱-۹ تا ۴۸-۹	۰/۹۰۳	عالی

جدول (۳): ویژگی‌های آمار توصیفی نمونه آماری
Table (3): Descriptive statistics characteristics of sample

متغیر	مؤلفه	تعداد فراوانی	درصد فراوانی	درصد جمعیتی
جنسیت	زن	۱۲	۳۱/۶	۳۷/۵
	مرد	۲۰	۵۲/۶	۱۰۰
سن (سال)	۲۰ تا ۳۰	۶	۱۵/۸	---
	۳۰ تا ۴۰	۱۶	۴۲/۱	۶۸/۴
بالا تر از ۵۰	۴۰ تا ۵۰	۶	۱۵/۸	۸۴/۲
	بالا تر از ۵۰	۶	۱۵/۸	۱۰۰

اکوتوریسم، بیوتوریسم و آگری‌توریسم در مزارع پنبه با ۴۷/۴٪ دارای ارزش‌گذاری بسیار زیاد هستند. در بین عوامل خارجی نیز مؤلفه‌های سهولت دسترسی به جاذبه‌های طبیعی با ۴۷/۴٪، سهولت دسترسی به منطقه خوش آب‌وهوای کوهستان کرکس با ۴۲/۱٪ و همجواری با کانون‌های جمعیتی با ۴۷/۴٪ به‌عنوان مهم‌ترین توانمندی‌ها دارای ارزش زیاد هستند. همچنین متغیر سهولت دسترسی به جاذبه‌های گردشگری ملی و بین‌المللی منطقه با ۴۴/۷٪ دارای ارزش بسیار زیاد است و مهم‌ترین عامل خارجی به حساب می‌آید. از منظر تحلیل توان‌های محیطی گردشگری کویر در سفیدشهر، متغیرهای دارا بودن روزهای آفتابی بیش از ۳۰۰ روز طی سال با میانگین ارزش ۴/۱۰۵، دارا بودن پتانسیل ژئوتوریسم با میانگین ارزش ۴/۰۷۹، قابلیت و توانمندی توسعه اکوتوریسم، بیوتوریسم و آگری‌توریسم در مزارع پنبه با میانگین ارزش ۴/۲۶۳، جاذبه‌های تاریخی و باستانی با میانگین ارزش ۴/۲۱۱، برگزاری مراسم آیینی و مذهبی با میانگین ارزش ۴/۰۵۳، وجود بافت تاریخی و کالبد فیزیکی سنتی سفیدشهر با میانگین ارزش ۴/۰۵۴، وجود هنرمند نقاش معلول توان‌یاب با سطح شهرت بین‌المللی با میانگین ارزش ۴/۲۳۷ مهم‌ترین نکات قوت گردشگری سفیدشهر محسوب می‌شود. همچنین متغیر سهولت دسترسی به جاذبه‌های گردشگری ملی و بین‌المللی نواحی اطراف با ارزش عددی ۴/۱۳۲ مهم‌ترین فرصت موجود در سفیدشهر است. نتایج حاصل از آزمون t در تمام متغیرها با مقدار sig برابر با ۰/۰۰۰ در سطح اطمینان ۹۹٪ معنی‌دار شد. همچنین متغیرهای دارا بودن پتانسیل ژئوتوریسم با آماره t برابر با ۳۲/۰۵۷، قابلیت و توانمندی توسعه اکوتوریسم، بیوتوریسم و آگری‌توریسم در مزارع پنبه با آماره t برابر با ۳۱/۳۳۸ و جاذبه‌های تاریخی و باستانی با آماره t برابر با ۳۳/۴۲۱ در سطح اطمینان ۹۹٪ دارای مطلوب‌ترین وضعیت‌اند (جدول ۴).

متغیر	مؤلفه	تعداد فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
تحصیلات	زیردیپلم	۸	۲۱/۱	۲۱/۱
	دیپلم	۳	۷/۹	۲۸/۹
	کاردانی	۲۱	۵۵/۳	۸۴/۲
	کارشناسی	۴	۱۰/۵	۹۴/۷
	کارشناسی ارشد و بالاتر	۲	۵/۳	۱۰۰
	مجرد	۶	۱۵/۸	۱۶/۲
تأهل	متأهل	۳۰	۷۸/۹	۹۷/۳
	داده گمشده	۱	۲/۶	۱۰۰
	کارمند	۱۳	۳۴/۲	۳۵/۱
اشتغال	آزاد	۱۳	۳۴/۲	۷۰/۳
	سایر	۱۱	۲۸/۹	۱۰۰
	داده گمشده	۱	۲/۶	---
ملیت	ایرانی	۳۸	۱۰۰	۱۰۰
	سفیدشهر	۲۶	۶۸/۴	۷۲/۲
محل سکونت	سایر	۱۰	۲۶/۳	۱۰۰
	داده گمشده	۲	۵/۳	---
	کمتر از ۱سال	۱۰	۲۶/۳	۳۷
مدت پرداختن به	۱ تا ۵ سال	۹	۲۳/۷	۷۰/۴
	۵ تا ۱۰سال	۵	۱۳/۲	۸۸/۹
فعالیت‌های طبیعت‌گردی	بیش از ۱۰ سال	۳	۷/۹	۱۰۰
	داده گمشده	۱۱	۲۸/۹	---

نتایج ارزیابی توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان به پتانسیل‌های گردشگری کویر در منطقه سفیدشهر نشان داد در بین عوامل داخلی توانمندی‌هایی نظیر وجود میدان ماسه‌ای بندریگ با ۴۷/۴٪، فاصل / کمتر از ۱۰ کیلومتر برای دسترسی به دریاچه نمک با ۵۲/۶٪، دارا بودن پتانسیل ژئوتوریسم با ۵۵/۳٪، موقعیت جغرافیایی ویژه به‌دلیل قرارگیری در حدفاصل کوهستان کرکس و کویر نمک با ۴۴/۷٪، ترکیب جمعیتی منطقه با اکثریت قشر جوان و فعال با ۴۴/۷٪، و جاذبه‌های تاریخی و باستانی سفیدشهر با ۴۴/۷٪ دارای ارزش‌گذاری زیاد هستند. همچنین شاخص‌های دارا بودن روزهای آفتابی بیش از ۳۰۰ روز طی سال با ۴۴/۷٪ و قابلیت و توانمندی توسعه

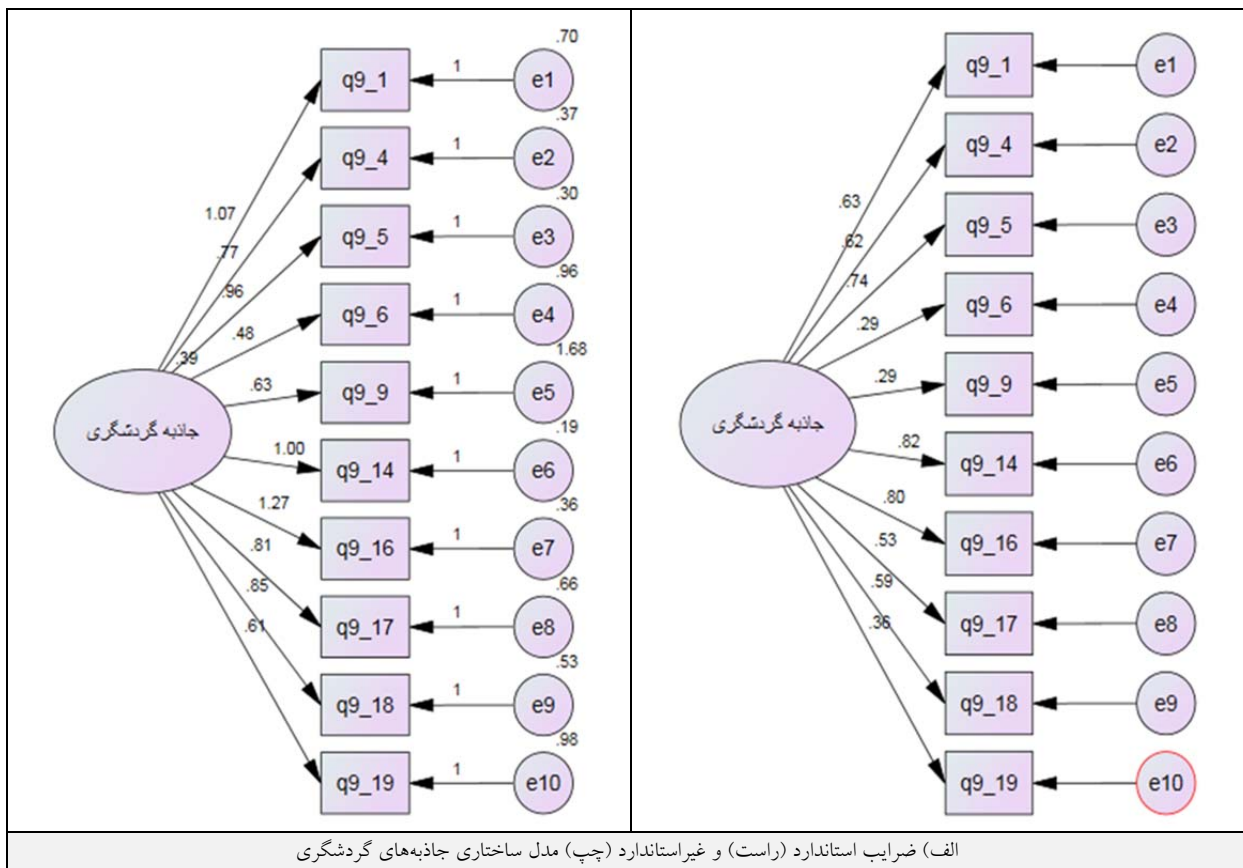
جدول (۴): توزیع فراوانی و نتایج آزمون T توانمندی‌های گردشگری بیابان در منطقه سفیدشهر (df=37 و sig=0/000)

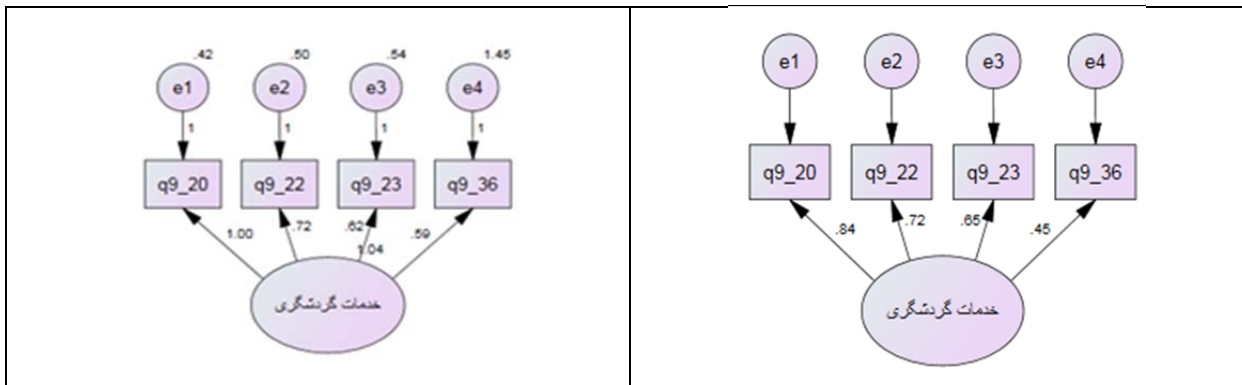
Table (4): Frequency distribution and T-test results of desert tourism capabilities in Sefidshahr region (df=37 and sig=0.000)

توانمندی	وضعیت	حد بالا	حد پایین	آماره t	خطای استاندارد	انحراف معیار	میانگین	درصد فراوانی				کد گویه	
								خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم		
قوت	مطلوب	۴/۲۵۱	۳/۵۴	۲۲/۱۲	۰/۱۷۶	۱/۰۸۵	۳/۸۹۵	۲۸/۹	۴۷/۴	۱۵/۸	۰	۷/۹	۱-۹
قوت	مطلوب	۴/۰۴۴	۳/۳۲۵	۲۰/۷۸	۰/۱۷۷	۱/۰۹۳	۳/۶۸۴	۱۸/۴	۵۲/۶	۱۵/۸	۵/۳	۷/۹	۲-۹
قوت	مطلوب	۴/۴۴۵	۳/۷۶۵	۲۴/۴۷	۰/۱۶۸	۱/۰۳۴	۴/۱۰۵	۴۴/۷	۳۱/۶	۱۵/۸	۵/۳	۲/۶	۳-۹
قوت	مطلوب	۴/۳۳۷	۳/۸۲۱	۳۲/۰۶	۰/۱۲۷	۰/۸۸۴	۴/۰۷۹	۲۸/۹	۵۵/۳	۱۰/۵	۵/۳	۰	۴-۹
قوت	مطلوب	۴/۵۳۵	۳/۹۹۱	۳۱/۷۴	۰/۱۳۴	۰/۸۲۸	۴/۲۶۳	۴۷/۴	۳۴/۲	۱۵/۸	۲/۶	۰	۵-۹
قوت	مطلوب	۴/۲۸۹	۳/۶۰۶	۲۳/۴۳	۰/۱۶۸	۱/۰۳۸	۳/۹۴۷	۳۱/۶	۴۴/۷	۱۵/۸	۲/۶	۵/۳	۶-۹
ضعف	نامطلوب	۴/۳۱۲	۳/۴۷۸	۱۸/۹۲	۰/۲۰۶	۱/۲۶۹	۳/۸۹۵	۳۹/۵	۳۴/۲	۱۳/۲	۲/۶	۱۰/۵	۷-۹
قوت	مطلوب	۳/۶۴۱	۲/۹۹۱	۲۰/۶۶	۰/۱۶۱	۰/۹۸۹	۳/۳۱۶	۱۳/۲	۲۶/۳	۴۲/۱	۱۵/۸	۲/۶	۸-۹
ضعف	نامطلوب	۳/۱۶۲	۲/۲۵۹	۱۲/۱۶	۰/۲۲۳	۱/۳۷۴	۲/۸۱۱	۱۳/۲	۱۸/۴	۱۸/۴	۲۶/۳	۲۳/۷	۹-۹
قوت	مطلوب	۳/۶۱۳	۲/۷۰۲	۱۴/۱۵	۰/۲۲۵	۱/۳۸۶	۳/۱۵۸	۲۱/۱	۲۱/۱	۲۸/۹	۱۰/۵	۱۸/۴	۱۰-۹
قوت	مطلوب	۳/۴۶۸	۲/۵۸۴	۱۳/۸۷	۰/۲۱۸	۱/۳۴۵	۳/۰۲۶	۱۵/۸	۲۱/۱	۳۴/۲	۷/۹	۲۱/۱	۱۱-۹
ضعف	نامطلوب	۲/۶۶۸	۲/۰۶۸	۱۵/۹۹	۰/۱۵۸	۰/۹۱۳	۲/۳۶۸	۰	۷/۹	۴۲/۱	۲۸/۹	۲۱/۱	۱۲-۹
قوت	مطلوب	۴/۲۱۱	۳/۶۳۱	۲۷/۴۱	۰/۱۴۳	۰/۸۸۲	۳/۹۲۱	۲۶/۳	۴۴/۷	۲۶/۳	۰	۲/۶	۱۳-۹
قوت	مطلوب	۴/۴۶۶	۳/۹۵۵	۳۳/۴۲	۰/۱۲۶	۰/۷۷۷	۴/۲۱	۳۹/۵	۴۴/۷	۱۳/۲	۲/۶	۰	۱۴-۹
قوت	مطلوب	۴/۴۴۲	۳/۶۶۳	۲۱/۰۹	۰/۱۹۲	۱/۱۸۴	۴/۰۵۴	۵۰	۲۳/۷	۱۰/۵	۱۳/۲	۲/۶	۱۵-۹
قوت	مطلوب	۴/۳۸۷	۳/۷۲۲	۲۴/۶۶	۰/۱۶۴	۱/۰۱۲	۴/۰۵۴	۳۹/۵	۳۶/۸	۱۵/۸	۵/۳	۲/۶	۱۶-۹
قوت	مطلوب	۴/۳۴۶	۳/۷۰۷	۲۵/۵۲۹	۰/۱۵۸	۰/۹۷۲	۴/۰۲۶	۳۶/۸	۳۶/۸	۲۱/۱	۲/۶	۲/۶	۱۷-۹
قوت	مطلوب	۴/۲۲۱	۳/۶۲۱	۲۶/۵۱	۰/۱۴۸	۰/۹۱۲	۳/۹۲۱	۳۱/۶	۳۴/۲	۲۸/۹	۵/۳	۰	۱۸-۹
قوت	مطلوب	۴/۵۹۱	۳/۸۸۳	۲۴/۲۶	۰/۱۷۵	۱/۰۷۶	۴/۲۳۷	۵۲/۶	۳۱/۶	۷/۹	۲/۶	۵/۳	۱۹-۹
ضعف	نامطلوب	۲/۹۵۵	۲/۱۵	۱۲/۸۶	۰/۱۹۹	۱/۲۲۴	۲/۵۵۳	۵/۳	۱۸/۴	۲۸/۹	۲۱/۱	۲۶/۳	۲۰-۹
ضعف	نامطلوب	۲/۸۸۳	۲/۲۲۲	۱۵/۶۵	۰/۱۶۳	۱/۰۰۵	۲/۵۵۳	۵/۳	۷/۹	۳۶/۸	۳۶/۸	۱۳/۲	۲۱-۹
قوت	مطلوب	۲/۸۴	۲/۱۶	۱۴/۹۲	۰/۱۶۸	۱/۰۳۳	۲/۵	۰	۱۵/۸	۴۲/۱	۱۸/۴	۲۳/۷	۲۲-۹
ضعف	نامطلوب	۳/۰۳۴	۲/۳۸۷	۱۶/۹۸	۰/۱۶	۰/۹۸۴	۲/۷۱۱	۲/۶	۱۸/۴	۳۶/۸	۳۱/۶	۱۰/۵	۲۳-۹
ضعف	نامطلوب	۲/۹۷۵	۲/۱۵۲	۱۵/۵۷	۰/۱۵۹	۰/۹۷۹	۲/۴۷۴	۲/۶	۷/۹	۴۲/۱	۲۸/۹	۱۸/۴	۲۴-۹
ضعف	نامطلوب	۲/۹۱۴	۲/۱۳۹	۱۳/۲	۰/۱۹۱	۱/۱۷۹	۲/۵۲۶	۵/۳	۱۳/۲	۳۶/۸	۱۸/۴	۲۶/۳	۲۵-۹
ضعف	نامطلوب	۳/۱۴۹	۲/۴۳	۱۵/۷۱	۰/۱۷۷	۱/۰۹۴	۲/۸۸۹	۲/۶	۲۶/۳	۳۴/۲	۲۱/۱	۱۵/۸	۲۶-۹
ضعف	نامطلوب	۳/۳۲۱	۲/۵۷۳	۱۵/۹۷	۰/۱۸۵	۱/۱۳۸	۲/۹۴۷	۵/۳	۲۸/۹	۳۶/۲	۱۳/۲	۱۵/۸	۲۷-۹
ضعف	نامطلوب	۳/۴۱۹	۲/۸۴۴	۲۲/۰۶	۰/۱۴۲	۰/۸۷۵	۳/۱۳۲	۵/۳	۲۶/۳	۴۷/۴	۱۸/۴	۲/۶	۲۸-۹
مثبت	مطلوب	۳/۲۴۴	۲/۷۰۴	۲۲/۳۱	۰/۱۳۳	۰/۸۲۲	۲/۹۷۴	۰	۲۶/۳	۵۰	۱۸/۴	۵/۳	۲۹-۹
منفی	نامطلوب	۳/۰۸۵	۲/۲۳	۱۲/۶	۰/۲۱۱	۱/۳	۲/۶۵۷	۱۰/۵	۱۳/۲	۳۴/۲	۱۵/۸	۲۶/۳	۳۰-۹
قوت	مطلوب	۳/۲۸۳	۲/۵۵۹	۱۶/۳۷	۰/۱۷۸	۱/۱	۲/۹۲۱	۷/۹	۱۸/۴	۴۴/۷	۱۵/۸	۱۳/۲	۳۱-۹
ضعف	نامطلوب	۲/۸۱۳	۲/۱۳۴	۱۴/۷۶	۰/۱۶۸	۱/۰۳۳	۲/۴۷۴	۷/۹	۲/۶	۳۱/۶	۴۴/۷	۱۳/۲	۳۲-۹
ضعف	نامطلوب	۲/۸۱۷	۲/۱۵۷	۱۵/۲۸	۰/۱۶۳	۱/۰۰۳	۲/۴۸۷	۵/۳	۷/۹	۳۱/۵	۴۲/۱	۱۳/۲	۳۳-۹
ضعف	نامطلوب	۳/۱۰۶	۲/۴۷۳	۱۷/۸۵	۰/۱۵۶	۰/۹۶۳	۲/۷۹	۵/۳	۱۵/۸	۳۶/۸	۳۶/۸	۵/۳	۳۴-۹
فرصت	مطلوب	۳/۹۳۲	۳/۱۷۳	۱۸/۹۵	۰/۱۸۷	۱/۱۵۵	۳/۵۵۳	۱۸/۴	۴۷/۴	۱۰/۵	۱۸/۴	۵/۳	۳۵-۹
فرصت	مطلوب	۳/۴۷۵	۲/۵۷۷	۱۳/۶۶	۰/۲۲۱	۱/۳۶۵	۳/۰۲۶	۱۳/۲	۳۱/۶	۲۱/۱	۱۳/۲	۲۱/۱	۳۶-۹
فرصت	مطلوب	۳/۹۲۱	۳/۱۳۱	۱۸/۰۸	۰/۱۹۵	۱/۲۰۲	۳/۵۲۶	۲۱/۱	۴۲/۱	۱۰/۵	۲۱/۱	۵/۳	۳۷-۹
فرصت	مطلوب	۴/۰۰۲	۳/۳۱۴	۲۱/۵۴	۰/۱۷	۱/۰۴۷	۳/۶۵۸	۱۸/۴	۴۷/۴	۲۱/۱	۷/۹	۵/۳	۳۸-۹
فرصت	مطلوب	۴/۱۳۹	۳/۴۹۳	۲۳/۹۴	۰/۱۶	۰/۹۸۲	۳/۸۱۶	۲۶/۳	۳۹/۵	۲۶/۳	۵/۳	۲/۶	۳۹-۹
فرصت	مطلوب	۴/۰۶۴	۳/۲۵۱	۱۸/۲۴	۰/۲۰۱	۱/۲۳۶	۳/۶۵۸	۲۶/۳	۳۹/۵	۱۸/۴	۵/۳	۱۰/۵	۴۰-۹
فرصت	مطلوب	۳/۹۷۵	۳/۳۴	۲۳/۳۳	۰/۱۵۷	۰/۹۶۶	۳/۶۵۸	۲۱/۱	۳۴/۲	۳۶/۸	۵/۳	۲/۶	۴۱-۹
تهدید	نامطلوب	۳/۰۵	۲/۲۶۶	۱۳/۷۵	۰/۱۹۳	۱/۱۹۲	۲/۶۵۸	۲/۶	۲۶/۳	۲۸/۹	۱۸/۴	۲۳/۷	۴۲-۹
تهدید	نامطلوب	۲/۸۷۲	۲/۰۹۹	۱۳/۰۲	۰/۱۹۱	۱/۱۷۷	۲/۴۸۶	۷/۹	۷/۹	۳۱/۶	۲۸/۹	۲۳/۷	۴۳-۹
تهدید	نامطلوب	۲/۸۵	۲/۰۴۵	۱۲/۳۳	۰/۱۹۸	۱/۲۲۴	۲/۴۴۷	۵/۳	۱۵/۸	۲۶/۳	۲۳/۷	۲۸/۹	۴۴-۹
تهدید	نامطلوب	۲/۸۰۳	۲/۰۹۱	۱۳/۹۳	۰/۱۷۶	۱/۰۸۳	۲/۴۴۷	۵/۳	۷/۹	۳۴/۲	۳۱/۶	۲۱/۱	۴۵-۹
تهدید	نامطلوب	۳/۷۶۷	۲/۹۶۸	۱۷/۰۵	۰/۱۹۷	۱/۲۱۷	۳/۳۶۸	۲۱/۱	۲۸/۹	۲۱/۱	۲۳/۷	۵/۳	۴۶-۹
فرصت	مطلوب	۴/۴۳۹	۲/۸۲۴	۲۷/۲۴	۰/۱۵۲	۰/۹۳۵	۴/۱۳۲	۴۴/۷	۲۸/۹	۲۱/۱	۵/۳	۰	۴۷-۹
تهدید	نامطلوب	۳/۰۶	۲/۲۰۳	۱۲/۴۵	۰/۲۱۱	۱/۳۰۳	۲/۶۳۲	۷/۹	۲۱/۱	۲۳/۷	۲۱/۱	۲۶/۳	۴۸-۹

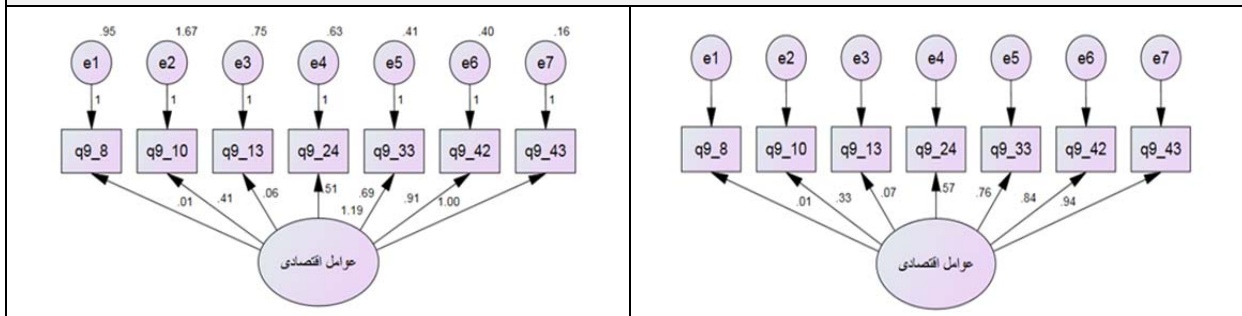
۲-۵). در مدل عوامل مدیریتی نیز متغیرهای سازمان‌های کلان دولتی و نهادهای مردمی مختلف تصمیم‌گیر و تصمیم‌ساز حیطه طبیعت‌گردی با بار عاملی ۰/۸۸، وجود سیاست‌ها و تصمیمات کلان کشور در جذب طبیعت‌گرد بین‌المللی با بار عاملی ۰/۸۸ و وجود انجمن‌های مردم‌نهاد گردشگری با بار عاملی ۰/۸۲ مؤثرترین عامل هستند (شکل ۲-م). در مدل عوامل فرهنگی نیز متغیر دیدگاه سنت‌گرایانه جامعه بومی در پذیرش و جذب گردشگر با بار عاملی ۰/۹۹ مؤثرترین عامل محسوب می‌شود (شکل ۲-ن). در مدل دسترسی و مواصلاتی نیز متغیرهای دسترسی به راه‌آهن شمال-جنوب با بار عاملی ۰/۹۳، سهولت دسترسی به جاذبه‌های طبیعی با بار عاملی ۰/۹۰ و سهولت دسترسی به منطقه خوش‌آب‌وهوای کوهستان کرکس با بار عاملی ۰/۹۰ مؤثرترین عامل هستند (شکل ۲-و). در مدل کلی نیز عوامل اقتصادی با بار عاملی ۰/۹۶، مدیریتی با بار عاملی ۰/۹۳ و علمی، آموزشی و پژوهشی با بار عاملی ۰/۸۹ اثرگذارترین مؤلفه‌ها در توسعه گردشگری کویری سفیدشهر شناخته شدند (شکل ۲-ی).

نتایج مدل‌سازی معادلات ساختاری (شکل ۲ و جدول ۵) نشان داد در مدل جاذبه‌های گردشگری متغیرهای جاذبه‌های تاریخی و باستانی با بار عاملی ۰/۸۲ و وجود بافت تاریخی و کالبد فیزیکی سنتی سفیدشهر با بار عاملی ۰/۸ مؤثرترین عامل هستند (شکل ۲-الف). در مدل خدمات گردشگری متغیرهای وجود تنوع مراکز خدمات‌رسان گردشگری با بار عاملی ۰/۸۴ و وجود مراکز اقامتی فاقد مجوز در قالب خانه‌های بوم‌گردی محلی با مالکیت خصوصی با بار عاملی ۰/۷۲ مؤثرترین عامل هستند (شکل ۲-ب). در مدل عوامل اقتصادی متغیرهای تخصیص اعتبارات دولتی به متولیان امر توسعه طبیعت‌گردی مبتنی بر کویر با بار عاملی ۰/۹۴ و بازاریابی تولیدات صنعت طبیعت‌گردی و برندسازی آن با بار عاملی ۰/۸۴ مؤثرترین عامل هستند (شکل ۲-ج). در مدل علمی، آموزشی و پژوهشی نیز متغیرهای انجام پژوهش‌های علمی و کاربردی با موضوعیت طبیعت‌گردی منطقه با بار عاملی ۰/۹۵ و به‌کارگیری انواع روش‌های تبلیغاتی برای شناساندن و جذب گردشگری طبیعت‌محور با بار عاملی ۰/۶۹ مؤثرترین عامل هستند (شکل

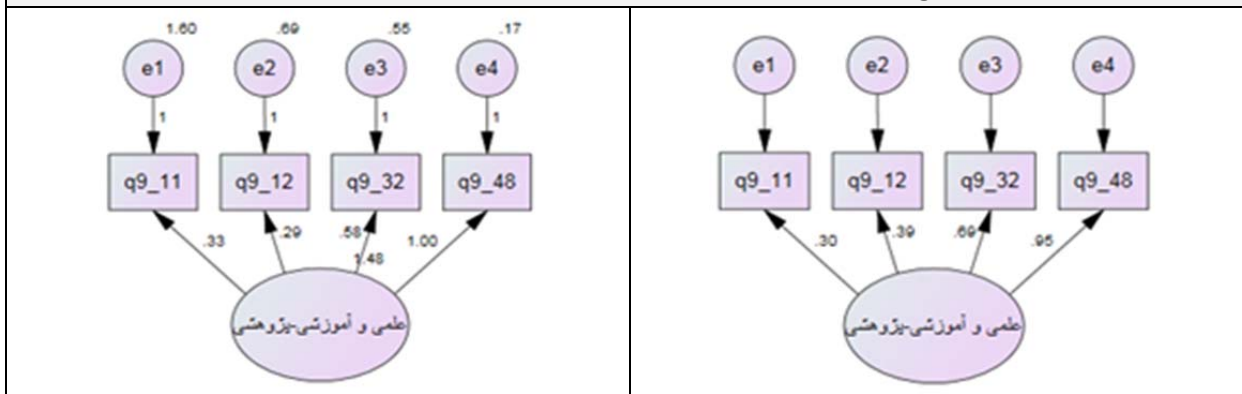

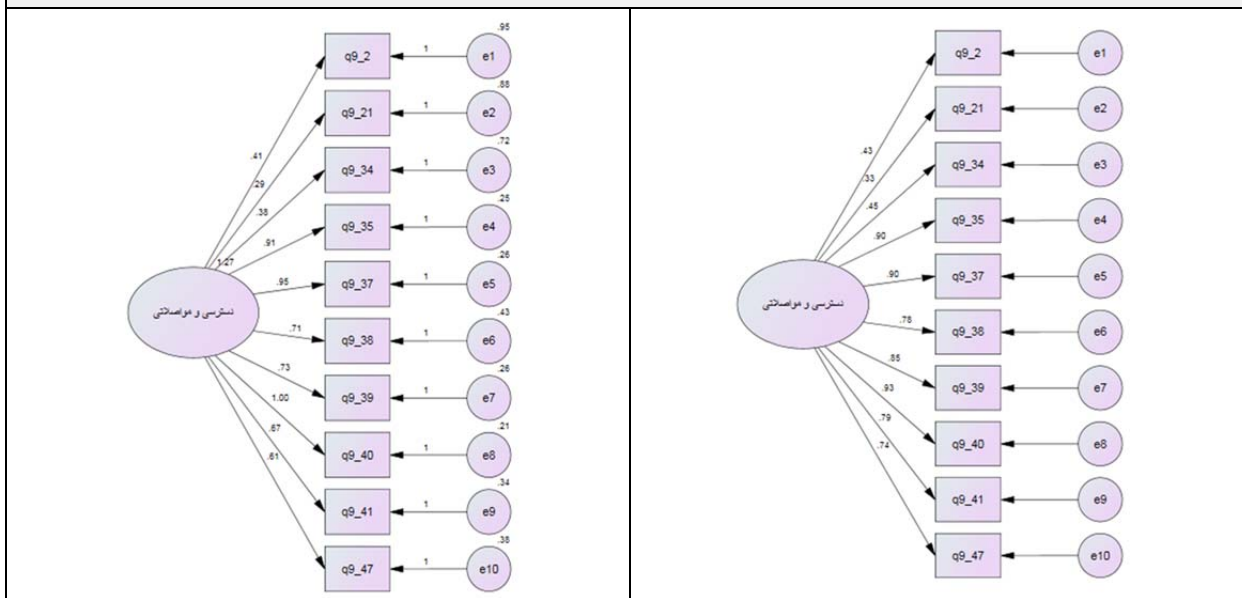
ب) ضرایب استاندارد (راست) و غیراستاندارد (چپ) مدل ساختاری خدمات گردشگری

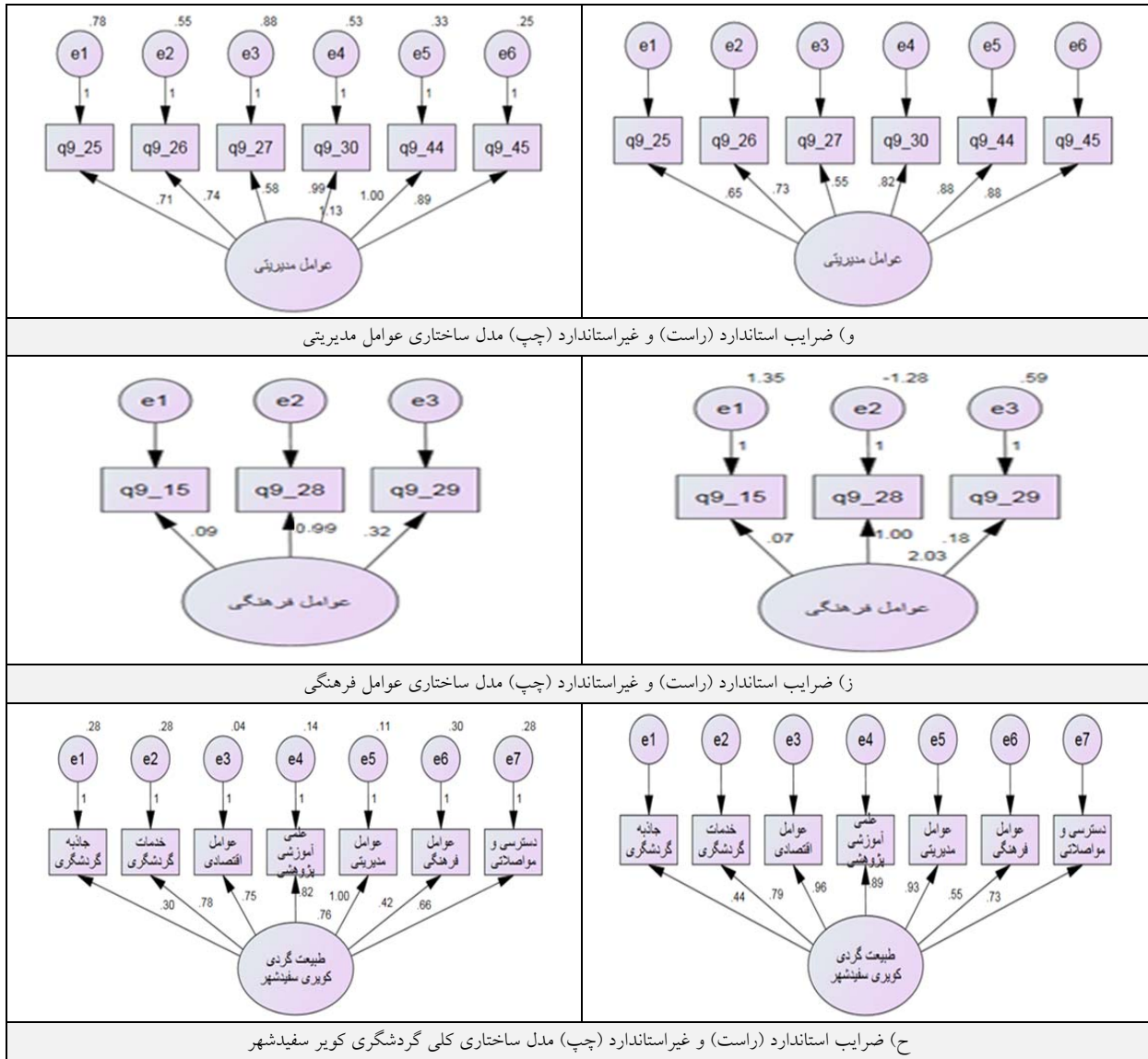
ج) ضرایب استاندارد (راست) و غیراستاندارد (چپ) مدل ساختاری عوامل اقتصادی

د) ضرایب استاندارد (راست) و غیراستاندارد (چپ) مدل ساختاری عوامل علمی، آموزشی و پژوهشی

ه) ضرایب استاندارد (راست) و غیراستاندارد (چپ) مدل ساختاری عوامل دسترسی و مواصلاتی

شکل (۲): مدل‌های ساختاری توانمندی‌های طبیعت‌گردی در اکوسیستم‌های بیابانی سفیدشهر
 Figure (2): Structural models of ecotourism capabilities in desert ecosystems of Sefidshahr

جدول (۵): شاخص‌های برازش مدل‌های ساختاری توانمندی‌های طبیعت‌گردی در اکوسیستم‌های کویری سفیدشهر
 Table (5): Fit indices of Structural models of ecotourism capabilities in desert ecosystems of Sefidshahr

مدل	مربع کای	درجه آزادی	سطح معنی‌داری	نسبت مربع کای به درجه آزادی	شاخص برازش نسبی	شاخص برازش	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	شاخص برازش تطبیقی	مقصد
جاذبه گردشگری	۶۱/۴۱۸	۳۶	۰/۰۰۵	۱/۷۰۶	۰/۷۸۶	۰/۴۷۶	۰/۱۳۸	۰/۰۰۰	جاذبه گردشگری
خدمات گردشگری	۳۹/۱۳۰	۶	۰/۰۰۰	۶/۵۲۲	۰/۹۹۲	۰/۹۵۳	۰/۰۰۰	۰/۳۳۳	خدمات گردشگری
عوامل اقتصادی	۲۷/۳۲۹	۱۴	۰/۰۱۷	۱/۹۵۲	۰/۸۳۱	۰/۶۲۵	۰/۱۶۰	۰/۵۶۶	عوامل اقتصادی
علمی و آموزشی-پژوهشی	۱/۹۳۵	۲	۰/۳۸۰	۰/۹۶۸	۰/۹۷۵	۰/۸۱۴	۰/۰۰۰	۰/۳۳۳	علمی و آموزشی-پژوهشی
عوامل مدیریتی	۳۸/۰۸۷	۹	۰/۰۰۰	۴/۲۳۲	۰/۷۲۷	۰/۶۰۲	۰/۲۹۶	۰/۴۷۹	عوامل مدیریتی
عوامل فرهنگی	۱۳/۲۳۵	۳	۰/۰۰۴	۴/۴۱۲	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۳۰۴	۰/۰۰۰	عوامل فرهنگی
دسترسی و زیرساخت‌های مواصلاتی	۷۹/۱۴۲	۳۵	۰/۰۰۰	۲/۲۶۱	۰/۷۳۱	۰/۶۸۸	۰/۱۸۵	۰/۶۵۶	دسترسی و زیرساخت‌های مواصلاتی
مدل کلی	۴۱/۹۶۹	۱۴	۰/۰۰۰	۲/۹۹۸	۰/۷۴۸	۰/۷۳۲	۰/۲۳۲	۰/۵۸۰	مدل کلی

بحث و نتیجه‌گیری

براساس یافته‌های توصیفی فراوانی ۴۲/۱٪ جامعه آماری در رده سنی ۳۰ تا ۴۰ سال نشان از شرایط مطلوب پذیرش فعالیت‌های مبتنی بر طبیعت‌گردی در بین قشر فعال جامعه دارد. این شرایط می‌تواند ناشی از وجود پتانسیل‌های مستعد طبیعی منطقه، فعالیت نیروی فعال در گردشگری و پیامدهای مثبت اقتصادی آن باشد. چه بسا فراوانی بسیار زیاد و زیاد گوئی ترکیب جمعیتی منطقه با اکثریت قشر جوان و فعال با مقدار ۷۱٪ به‌خوبی تبیین‌کننده این موضوع است. حضور نیروی کار فعال و مولد جامعه نشان از پذیرش این فعالیت به‌عنوان یک شغل با عواید اقتصادی مطلوب دارد که به‌همراه توان‌های بالقوه طبیعی و برنامه‌ریزی‌های مدون علمی می‌تواند آینده خوبی را برای اشتغال، درآمدزایی و توسعه اقتصادی منطقه فراهم کند. این نتایج با یافته‌های پژوهش خورشیدی و معتمد (۲۰۱۴) که دلایل توسعه‌نیافتگی و ضعف اقتصادی سکونتگاه‌های حاشیه کویر را در بی‌توجهی به کویرگردی معرفی می‌کند و همچنین پژوهش علی‌اکبری و اسماعیلی (۲۰۱۵) که پایداری نظام سکونتگاهی حاشیه کویر را منوط به گردشگری می‌دانند، همسو است.

از منظر متغیر سطح تحصیلات نیز فراوانی ۵۵/۳٪ جامعه آماری با مدرک تحصیلی کاردانی مبین توزیع بیشتر فعالان طبیعت‌گردی در میان قشر کم‌سواد است که می‌تواند به‌عنوان زنگ خطری برای آینده گردشگری منطقه لحاظ گردد، چراکه کمبود آگاهی و عدم آموزش‌های علمی منجر به توسعه ناپایدار گردشگری در مقطعی از زمان شده و در نهایت با غلبه عواقب منفی بر اثرات مثبت، چرخه زیست گردشگری را به‌سوی نابودی سوق می‌دهد. این وضعیت را همچنان می‌توان از متغیر مدت پرداختن به فعالیت‌های گردشگری طبیعت‌محور به‌خوبی تبیین نمود؛ چنان‌که فراوانی ۵۰٪ با سابقه کمتر از ۵ سال مبین جوانی و آغاز فعالیت این نوع گونه گردشگری در منطقه سفیدشهر است. لذا تجمع توأمان دو مؤلفه سطح سواد کم و سابقه فعالیت بسیار پایین نیز می‌تواند آینده آن را به مخاطره اندازد و چه بسا که آن را نابود کند.

با استناد به توزیع فراوانی ارزش‌گذاری توانمندی‌های کویرگردی منطقه سفیدشهر می‌توان گفت که وجود میدان ماسه‌ای ریگ بلند، دریاچه نمک آران و بیدگل، و تعداد روزهای آفتابی بسیار زیاد در طول سال به‌ویژه دوره سرد از جمله مهم‌ترین عواملی هستند که شرایط را از لحاظ توان محیطی برای ایجاد فعالیت‌های گردشگری مبتنی بر ماسه، نمک و آفتاب فراهم کردند؛ به‌گونه‌ای که پهنه‌های منطبق بر ریگ بلند توان ماسه‌درمانی و در مجاور آن نواحی منطبق بر دریاچه نمک توان نمک‌درمانی را دارند. از آنجاکه در بیشتر ساعات روز در دوره سرد سال، تابش خورشید به‌وفور در منطقه وجود دارد و درعین حال زاویه تابش به‌گونه‌ای است که هم باعث دریافت انرژی شده و هم از آفتاب‌سوختگی ممانعت به عمل می‌آورد، توان بالایی در آفتاب‌درمانی دارد. این نتایج با یافته‌های پژوهش‌های هم‌راستا نظیر وانگ و همکاران (۲۰۱۸)، ال‌شامی و همکاران (۲۰۲۰)، موسوی و همکاران (۲۰۲۳) و شفیع و همکاران (۲۰۲۱) که کویرها را برای توسعه گردشگری سلامت مبتنی بر ماسه‌درمانی، نمک‌درمانی و آفتاب‌درمانی مناسب می‌دانند همسو است. این توان‌های محیطی در کنار سایر پتانسیل‌ها از جمله ژئوفرم‌های حاصل از تبلور نمک در کویر، مزارع پنبه، گونه‌های گیاهی و جانوری، موقعیت جغرافیایی مطلوب، شهر زیرزمینی و مهرکده نرسه، تولیدات صنایع دستی، گالری نقاش معلول توان‌یاب با سطح اهمیت بین‌المللی به‌عنوان نقاط مثبت گردشگری در منطقه، آن را برای انواع مختلف گونه‌های گردشگری از جمله ژئوتوریسم، اکوتوریسم، بیوتوریسم، آگری‌توریسم، تاریخی و فرهنگی نیز مستعد کرده است. نتایج پژوهش‌های مشابه نظیر خالدی و همکاران (۲۰۱۱)، خورشیدی و معتمد (۲۰۱۴)، دلبری و بارانی (۲۰۱۴) و هاشمی و همکاران (۲۰۱۹) نیز مؤید وجود چنین پتانسیل‌ها و توان‌های محیطی در نواحی کویری ایران در راستای توسعه طبیعت‌گردی است.

از آنجاکه فعالیت گردشگری علاوه بر وجود منبع و جاذبه گردشگری نیازمند زیرساخت‌های دسترسی و تمهیدات گردشگری اعم از سیستم حمل‌ونقل، راه‌های ارتباطی، پایانه‌های جابه‌جایی گردشگر، مراکز اسکان و اقامت، مراکز

فرهنگی بین گردشگر و جامعه محلی، حل مسائل محیط‌زیستی به‌ویژه کمبود منابع آب سالم و قابل شرب، ایجاد انجمن‌های مردم‌نهاد گردشگری در منطقه، رعایت ظرفیت تحمل در بهره‌برداری‌ها، مدیریت گردشگران در زمان هجوم و تراکم بیش از حد، برنامه‌ریزی در جهت رفع فصلی بودن این فعالیت اقتصادی و مشارکت جامعه محلی در برنامه‌ریزی‌ها از جمله مهم‌ترین اصول مدیریتی حاکم بر توسعه گردشگری هستند که نیازمند تدوین برنامه، ارائه راهبرد، مدیریت فرهنگ‌سازی مستمر است. با توجه به شرایط موجود در منطقه سفیدشهر شاخص‌های مزبور نیز از وضعیت مطلوبی برخوردار نیستند که این موضوع مبین مواردی از قبیل عدم هماهنگی‌های بین سازمانی در نهادهای دولتی و مردمی، علمی و اجرایی و همچنین سیاست‌ها و تصمیمات کلان کشور در جذب طبیعت‌گردی مبتنی بر اکوسیستم بیابانی منطقه سفیدشهر در مراحل اولیه زیست خود نیز می‌تواند دلیلی بر این موضوع باشد. این نتایج با یافته‌های پژوهش عزیز و حمیدی (۲۰۱۳) که ظرفیت‌ها و منابع مختلف مناطق کویری و بیابانی، به دلیل عدم امکانات مناسب و زیرساخت‌های لازم هنوز زمینه مساعد برای پیشرفت و توسعه اکوتوریسم بیابانی و کویری را ندارند و همچنین نتایج پژوهش کرمی (۲۰۱۴) که عدم برنامه‌ریزی، سرمایه‌گذاری و کمبود امکانات و تجهیزات رفاهی، خشکسالی، آلودگی محیط‌زیستی و برداشت بیش از حد نمک را عامل توسعه‌نیافتگی گردشگری معرفی می‌کند، همسو است. همسو با شاخص‌های ذکرشده، عوامل اقتصادی و بازاریابی در قالب متغیرهای هزینه تمام‌شده گردشگری، وابستگی امور اقتصادی توسعه طبیعت‌گردی به منابع مالی محلی، عدم استفاده از روش‌های تبلیغاتی در رسانه‌های ملی و شبکه‌های اجتماعی، عدم بازاریابی برای طبیعت‌گردی و برندسازی آن، جذب ضعیف سرمایه‌گذارهای فرامنطقه‌ای و همچنین تخصیص اندک اعتبارات دولتی به متولیان امر توسعه طبیعت‌گردی کویر، از مهم‌ترین ضعف‌ها و تهدیدهای موجود در منطقه سفیدشهر هستند که رفع آن‌ها نیازمند برنامه‌ریزی و مدیریت است.

درمانی و بهداشتی در مواقع ضروری، مراکز مالی و اداری، مراکز اغذیه و نوشیدنی نیز می‌باشد، وجود توأمان جاذبه‌ها و تمهیدات گردشگری می‌تواند چرخه زیست آن در منطقه سفیدشهر را به سمت رونق و توسعه و همچنین پذیرش و استقبال مردم سوق دهد. کما اینکه با توجه به نتایج تحلیل‌های آماری شاخص‌های روزهای آفتابی، پتانسیل ژئوتوریسم، اکوتوریسم، بیوتوریسم و آگری‌توریسم، جاذبه‌های تاریخی و باستانی، برگزاری مراسم آیینی و مذهبی، وجود بافت تاریخی شهر، جاذبه‌های مذهبی، وجود صنایع دستی، تنوع مراکز خدمات‌رسان گردشگری، سهولت دسترسی به تمهیدات گردشگری، وجود فضاهای تفریحی و سرگرمی، فضای سبز شهری، و بهره‌مندی از وسایل حمل‌ونقل درون و برون‌شهری، مهم‌ترین قوت‌های گردشگری منطقه محسوب می‌شوند. همچنین متغیر سهولت دسترسی به جاذبه‌هایی نظیر تپه‌های سیلک، باغ فین، محوطه باستانی ویگل، بازار کاشان، خانه‌های تاریخی کاشان و آران و بیدگل، شهر اویسی نوش‌آباد، تعدد اقامتگاه‌های بوم‌گردی در مناطق همجوار اعم از اکوکمپ‌های متین‌آباد، مجیدآباد و بوم‌گردی‌های ده‌آباد، سهولت دسترسی به نواحی نیاسر، قمصر، ایبانه و مزارع گل محمدی، همجواری با کانون‌های مهم جمعیتی نظیر تهران، اصفهان و قم، و مراکز شهری منطقه نظیر کاشان و آران و بیدگل، دسترسی آسان آزادراه تهران- اصفهان و راه‌آهن شمال-جنوب از جمله مهم‌ترین فرصت‌های موجود در منطقه هستند. در مجموع می‌توان استنباط نمود که امکانات و تمهیدات گردشگری می‌تواند به اندازه جاذبه‌ها در مقبولیت مکان از نظر گردشگران ایفای نقش کند. این نتایج با یافته‌های پژوهش جمعه‌پور و نماینده (۲۰۱۱) که موقعیت مناسب کویر مرنجاب و نزدیکی آن به کانون‌های عمده جمعیتی و برنامه‌ریزی مناسب را عامل توسعه گردشگری و ایجاد اشتغال و رونق اقتصادی معرفی می‌کند، تطابق دارد.

باید مد نظر قرار داد که در کنار وجود جاذبه و تمهیدات گردشگری، وجود نهادهای تصمیم‌ساز و تصمیم‌گیر و همچنین برنامه‌های مدون مدیریتی در قالب بهره‌وری و حفاظت از منطقه، فرهنگ‌سازی برای کاهش تعارضات میان

عامل حفاظت از اکوسیستم‌های بیابانی و کویری معرفی می‌کند، همسویی دارد.

در مجموع، نتایج این پژوهش تبیین‌کننده عوامل مؤثر بر جذب طبیعت‌گردان متعدد با محوریت کویرگردی و یا حتی کویردرمانی به منطقه سفیدشهر است؛ زیرا با توجه به نبودن این ایده در کشور افراد بسیار زیادی برای گذراندن دوره نقاهت و استراحت کافی، استفاده از توان‌های محیطی این منطقه را برای ارتقای سلامت خود انتخاب و برای استراحت و بهره‌مندی از انرژی کویر به این منطقه سفر می‌کنند؛ در نتیجه از نظر جذب گردشگر طبیعت‌محور در مقام ممتازی قرار دارد و به تبع آن می‌توان آگاهی بازدیدکنندگان را از طبیعت بکر کویری، میراث ارزشمند طبیعی و جاذبه‌های این منطقه افزایش داد. در راستای نتایج، پیشنهادهای پژوهشی با موضوعیت ارزیابی توان اکولوژیک توسعه طبیعت‌گردی و تحلیل آمایشی تناسب ارضی آن برای تعیین مطلوب‌ترین نواحی برای انجام فعالیت‌های ماسه‌درمانی، نمک‌درمانی و آفتاب‌درمانی، و همچنین اثرات اقتصادی، اجتماعی و محیط‌زیستی حاکم بر وضع موجود با لحاظ توسعه طبیعت‌گردی کویر ارائه می‌گردد. علاوه بر این، پیشنهادهای اجرایی نظیر تدوین برنامه منظم و قابل اجرا توسط سازمان‌های مرتبط در خصوص طبیعت‌گردی برای بهره‌برداری و حفاظت بهینه از میراث طبیعی، افزایش تعداد و تنوع مراکز خدمات‌رسان گردشگری، جذب سرمایه‌گذاری‌های محلی و ملی برای توسعه زیرساخت‌ها و تمهیدات طبیعت‌گردی، ایجاد اکوکمپ‌های طبیعت‌گردی با محوریت ماسه، نمک و آفتاب، مدیریت خانه‌های بوم‌گردی موجود، آموزش مردم محلی و فرهنگ‌سازی برای کاهش تعارضات فرهنگی بین گردشگران و جامعه میزبان، به‌کارگیری انواع روش‌های تبلیغاتی و همچنین بازاریابی تولیدات طبیعت‌گردی و برندسازی آن، ایجاد ارتباط بین مراکز آموزشی-پژوهشی و اجرایی حوزه طبیعت‌گردی برای انجام پژوهش‌های کاربردی در خصوص گردشگری مبتنی بر کویر، تربیت نیروی انسانی ماهر و آموزش دیده، توجه نظام برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیر در خصوص مسائل فرهنگی حاکم بر منطقه و افزایش توان‌های گردشگری آن به‌لحاظ سخت‌افزاری و نرم‌افزاری طرح می‌شود.

بر اساس نتایج مدل‌های ساختاری متغیرهای جاذبه‌های تاریخی و باستانی و وجود بافت تاریخی و کالبد فیزیکی سنتی سفیدشهر در مدل جاذبه‌های گردشگری، متغیرهای وجود تنوع مراکز خدمات‌رسان گردشگری در قالب اقامتی، اغذیه، درمانی و سایر خدمات، و وجود خانه‌های بوم‌گردی محلی با مالکیت خصوصی در مدل خدمات گردشگری، متغیرهای بازاریابی تولیدات صنعت طبیعت‌گردی و برندسازی آن، و تخصیص اعتبارات دولتی به متولیان امر توسعه گردشگری مبتنی بر طبیعت در مدل عوامل اقتصادی، متغیرهای به‌کارگیری انواع روش‌های تبلیغاتی و انجام پژوهش‌های علمی و کاربردی در مدل علمی و آموزشی، متغیرهای وجود انجمن‌های مردم‌نهاد گردشگری، وجود سازمان‌های کلان دولتی و نهاد‌های مردمی مختلف تصمیم‌گیر و تصمیم‌ساز حیطه گردشگری، و سیاست‌ها و تصمیمات کلان کشور در جذب طبیعت‌گرد بین‌المللی در مدل عوامل مدیریتی، متغیر دیدگاه سنت‌گرایانه جامعه بومی در پذیرش و جذب گردشگر در مدل عوامل فرهنگی، و متغیرهای سهولت دسترسی به جاذبه‌های طبیعی نظیر کویر و کاروان‌سرای مرنجاب، تپه‌های ماسه‌ای ریگ بلند و آبشار نیاسر، سهولت دسترسی به منطقه خوش‌آب‌وهوای کوهستان کرکس در فصل گرم سال، و دسترسی به راه‌آهن شمال-جنوب در مدل دسترسی و مواصلاتی به‌عنوان مؤثرترین عوامل گردشگری کویر در منطقه سفیدشهر محسوب می‌شوند. به تبع آن، در مدل کلی نیز عوامل اقتصادی، مدیریتی و علمی و آموزشی-پژوهشی به‌ترتیب مهم‌ترین متغیرهای اثرگذارند. به عبارتی، برنامه‌ریزان گردشگری کویرگردی در منطقه سفیدشهر باید برنامه‌ها و عملکرد خود را بر رفع موانع توسعه گردشگری مبتنی بر طبیعت و اکوسیستم بیابان، آموزش نیروی ماهر و متخصص، تقویت زیرساخت‌ها، تبلیغات و برندسازی متمرکز کنند تا بتوان به یک پایداری نسبی در توسعه طبیعت‌گردی کویر دست یافت. این نتایج با یافته‌های سانتارین و همکاران (۲۰۲۰) که فعالیت‌های اکوتوریسمی و نتایج الروف و همکاران (۲۰۲۳) که افزایش کمپینگ‌ها، آموزش و نظارت را

منابع

- Abbasi R., Moieni, H., & Nasiri, S. S. (2019). Identification and prioritization of effective factors in the success of desert tourism branding (case study: Qom salt lake). *Tourism and Development*, 9(3), 173-189. <https://doi.org/10.22034/jtd.2019.187002.1755> [In Persian].
- Aghvami, F., & Kamyabi, S. (2021). Survey of desert and desert tourism in Garmsar city. *Journal of Application of Geographic Information System and Remote Sensing in Planning*, 13(1), 50-70. https://journals.iau.ir/article_694635.html?lang=en [In Persian].
- Ali Akbari, I., & Ismaili, B. (2015). The development of native tourism and the sustainability of the settlement system on the edge of the desert. *Tourism Management Studies*, 11(36), 1-30. https://tms.atu.ac.ir/article_7252.html [In Persian].
- Alrawaf, T. I., Rmi Abubakar, I., Alshabibi, N. M., Al-Matar, K. M., Lawal Dano, U., Abdalla Elhadi, E. M., Farooqi, M. A., Alshihri, F. S., Alzenifeer, B. M., & Awadh Al-Odah, M. (2023). The distribution of ecotourism activities and potential consequences for the Saudi desert ecosystem. *Journal of Arid Environments*, 213, 104950 <https://doi.org/10.1016/j.jaridenv.2023.104950>
- Ammi, F., & Vakil Al-Roaya, Y. (2019). Analysis of indicators affecting the development of desert tourism with an emphasis on health tourism (case study: Maranjab desert). *Regional Planning Quarterly*, 10(39), 125-140. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.22516735.1399.10.3.9.9.1> [In Persian].
- Ashley, C., Roe, D., & Goodwin, H. (2001). *Pro-poor tourism strategies: Making tourism work for the poor, A Review of Experience*. Nottingham: The Russell Press, International Institute for Environment and Development. <https://odi.cdn.ngo/media/documents/3246.pdf>
- Azizi, P., & Hamidi, E. (2013). The development of ecotourism and its role in the tourism of desert and desert regions of Iran. *The First National Conference of Tourism and Green Tourism*, Hamedan. <https://civilica.com/doc/284917> [In Persian].
- Baker, B. (2007). *Destination Branding for Small Cities: The Essentials for successful place Branding*. Destination Branding Book Press, 191 pages.
- Boshagh, M. R. (2005). *Modeling Structural Equations in Human Sciences with AMOS 22*. Tehran: Sociologists Publications, first edition, 258 pages [In Persian].
- Branes, S.J., Mattsson, J., & Sorensen, F. (2014). Destination brand experience and visitor behavior: Testing a scale in the tourism context. *Annals of Tourism Research*, 48, 121-139. <http://dx.doi.org/10.1016/j.annals.2014.06.002>
- Bunruamkaew, K., & Murayama, Y. (2012). Land use and natural resources planning for sustainable ecotourism using GIS in Surat Thani, Thailand. *Sustainability*, 4(3), 412-429. <http://dx.doi.org/10.3390/su4030412>
- Carson, D., & Taylor, A. J. (2008). Sustaining four wheel drive tourism in desert Australia: Exploring the evidence from a demand perspective. *The Rangeland Journal*, 30(1), 77-83. <http://dx.doi.org/10.1071/RJ07036>
- Connell, J. (2006). Medical tourism: Sea, sun, sand and surgery. *Tourism Management*, 27(6), 1093-1100. <http://dx.doi.org/10.1016/j.tourman.2005.11.005>
- Delbari, S. M., & Barani, H. (2014). Tourism potentials and sustainable ecotourism development of Iran's desert ecosystem. *Geographical Journal of Tourism Space*, 4(16), 23-34. <https://sid.ir/paper/214316/fa> [In Persian].
- El-Shamy, F. F., Omar, M. T., Moghanm, F. S, El-Shamy, H., & El-Shamy, A. M. (2020). Ameliorative potential of black sand therapy on carpal tunnel syndrome during pregnancy: A case report. *Complementary Therapies in Clinical Practice*, 39(1), 101149, <http://dx.doi.org/10.1016/j.ctcp.2020.101149>
- Fadahunsi, J. T. (2011). Application of geographical information system (GIS) technology to tourism management in ile-ife, osun state, Nigeria. *Pac. J. Sci. Technol*, 12, 274-283. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:17425690>
- Gholami Nasrabadi, H. (2024). *Investigating the capabilities of wellness tourism in the playa areas with emphasis on sand therapy, salt therapy and sun therapy: A case study of Sefidshahr*. MSC Thesis In Ecotourism, Supervisor: Sayyed Hojjat Mousavi & Sedighe Kiani Salmi, University of Kashan, Department of Geography and Tourism [In Persian].
- Gürel, E. (2017). SWOT Analysis: A Theoretical Review. *Journal of International Social Research*, 10(51), 994-1006. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2017.1832>
- Hashemi, S. M., Alipour, A., Yousefi Fashki, M., & Mousavi, M. (2019). Identification and prioritization of tourism opportunities in the desert areas of Qom province. *Human Geography Research*, 52(1), 17-37. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2017.62329> [In Persian].
- Higgins-Desbiolles, F. (2006). More than an 'industry': The forgotten power of tourism as a social force. *Tourism Management*, 27(6), 1192-1208. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2005.05.020>

21. Ibrahim Bay Salami, G. H., & Gholami, M. (2011). Policy making of sustainable desert ecotourism in Iran and the United Arab Emirates (a comparative study). *Tourism and Development*, 1(1), 31-58. <https://sid.ir/paper/227681/fa> [In Persian].
22. Jomeapour, M., & Namayandeh, A. (2011). Strategic assessment of ecotourism capabilities and capacity of Maranjab Kashan desert tourism. *Journal of Rural Planning and Research*, 1(1), 45-71. <https://doi.org/10.22067/jrrp.v1i1.15444> [In Persian].
23. Karami, H. (2014). Feasibility assessment of nature tourism development in Salt Lake. *The Second International Conference And The Fifth National Conference On Tourism, Geography and Sustainable Environment*, Hamedan. <https://civilica.com/doc/515818> [In Persian].
24. Khadematarrasoul, Z., Ghazavi, R., & Mousavi, S. H. (2015). Feasibility of sustainable development of desert ecotourism in Shiraz desert. *Iranian Journal of Range and Desert Research*, 23(1), 70-79. <https://doi.org/10.22092/ijrdr.2016.106473> [In Persian].
25. Khaledi, S., Salehian Badi, S., & Saidali, M. (2011). The position of desert ecotourism in the development of rural settlements (case study: Matin Abad - Badrood tourist accommodation). *Regional Planning Quarterly*, 2(8), 103-93. https://jzpm.marvdasht.iau.ir/article_18.html [In Persian].
26. Khorshidi, M. J., & Motamed, M. K. (2014). Documentary analysis of the role of desert tourism in the sustainable development of Ardestan city. *Tourism Space Magazine*, 4(15), 1-13. <https://sanad.iau.ir/journal/gjts/Article/520081?jid=520081> [In Persian].
27. Krosnick, J. A., & Fabrigar, L.R. (1997). Designing Rating Scales for Effective Measurement in Surveys. *John Wiley & Sons. Inc.*, Chapter 6, 141-164. <https://doi.org/10.1002/9781118490013.ch6>
28. Krosnick, J. A., Presser, S., & Building, Art-Sociology. (2009). *Question and Questionnaire Design*. Handbook of Survey Research, UK: Emerald. 263 pages. https://www.researchgate.net/publication/228383338_Question_and_Questionnaire_Design
29. Mahdavi, M. (2002). *Applied Statistical Analysis in Geographical Reseaches*. Tehran: Ghoomes Publications, 420 pages [In Persian].
30. Manrai, L. A., Lascu, D-N., & Manrai, A. K. (2019). A study of safari tourism in sub-Saharan Africa: An empirical test of Tourism A-B-C (T-ABC) model. *Journal of Business Research*, 119(1). <http://dx.doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.02.066>
31. Mousavi, S.H. (2023). Nature spa in the form of sand therapy with an emphasis on Lute sand. *3rd Lut Desert Tourism Conference (local and international opportunities)*, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran [In Persian].
32. Mousavi, S. H., Ranjbar Fordoei, A., & Sharifian Arani, S. M. (2017). Evaluation of scenarios for the construction of salt hotel and safari park for the development of desert tourism in the ecosystems of dry areas (case study: Maranjab, Aran and Bidgol region). *Geographical Studies of Aril Lands*, 8(31), 57-73. https://jargs.hsu.ac.ir/article_161464.html[In Persian].
33. Pathmanadakumar, V., Goh, H. C., & Chenoli, S. N. (2023). Identifying Potential Zones for Ecotourism Development in Batticaloa District of Sri Lanka Using the GIS-Based AHP Spatial Analysis. *Geojournal of Tourism and Geosites*, 46(1), 252-261. <http://dx.doi.org/10.30892/gtg.46128-1022>
34. Rahaei, H., Estelaji, A., Ranjbar, M., & Vali Shariat Panahi, M. (2019). Explaining the role of tourism in the development of villages in the desert areas of Garmsar city. *Geography Quarterly (Regional Planning)*, 10(2), 333-313. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.22286462.1399.10.3.8.52.7> [In Persian].
35. Santarém, F., Saarinen, J., & Brito, J. C. (2020). Desert Conservation and Management: Ecotourism. *Encyclopedia of the World's Biomes*, 259-273. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-409548-9.11827-5>
36. Shafiee, Z., Mousavi, S. H., & Vali, A. A. (2021). Assessing the feasibility of health tourism in Aran and Bidgol salt lakes with an emphasis on creating a salt treatment site. *Geography And Human Relationships*, 4(4), 618-584. DOI: 20.1001.1.26453851.1401.4.4.32.4 [In Persian].
37. Tremblay, P. (2006). *Desert Tourism Scoping Study*. A report by Charles Darwin University, in conjunction with Curtin University for Desert Knowledge Cooperative Research Centre, Alice Springs. https://www.researchgate.net/publication/237436716_Scoping_Desert_Tourism
38. United Nations World Tourism Organization (UNWTO), (2004). *Tourism Highlights*. 2004 Edition. <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284407910>
39. United Nations World Tourism Organization (UNWTO). (2007). *Sustainable Development of Tourism in Deserts - Guidelines for Decision Makers* (English version). <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284411931>
40. Wang, K., Cui, Q., & Xu, H. (2018). Desert as therapeutic space: cultural interpretation of embodied experience in sand therapy in Xinjiang, China. *Health & Place*, 53, 173-181. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2018.08.005>
41. Wang, X., Wu, J-f., Guo, F., & Li, L. (2012). Study on Behavior Intentions of Desert Tourism Based on Survey of Perceptive Images. *Journal of*

- Desert Research*, 32(4), 1176-1181. <http://www.desert.ac.cn/EN/Y2012/V32/I4/1176>
42. Withanage, N. C., Wijesinghe, D. C., Mishra, P. K., Abdelrahman, K., Mishra, V., & Fnais, M. S. (2024). An ecotourism suitability index for a world heritage city using GIS-multi criteria decision analysis techniques. *Heliyon*, 10(11), e31585, 1-16. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e31585>
43. Zhang, Y., & Deng, B. (2024). Exploring the nexus of smart technologies and sustainable ecotourism: A systematic review. *Heliyon*, 10(11), e31996. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e31996>

Assessing the Capabilities of Ecotourism Based on Desert Ecosystem: A Case Study of Sefidshahr Region in Aran and Bidgol County

Hosein Gholami Nasrabadi¹, Sayyed Hojjat Mousavi^{2*}, Sedighe Kiani Salmi³

Received: 22/09/2024

Accepted: 08/10/2024

Extended Abstract

Introduction: desert tourism emerged in the late 20th century as a special type of ecotourism worldwide. However, compared to other tourist destinations, including mountains and historical sites, desert tourism started relatively late due to the lack of required infrastructure, the existence of threats, and misconceptions concerning the desert.

Some scholars argue that offering desert tourism tours, organizing desert areas, and providing tourism facilities can generate substantial revenues for countries enjoying such natural attractions, that have invested in such kind of ecotourism. Thus, as a relatively new type of ecotourism, desert tourism can be defined as visiting desert attractions such as geomorphological forms of sand and those derived from salt crystallization, organizing sports events, enjoying brilliant sunshine during the cold season of the year, vegetation, clear and starry sky, animal life, and other attractions.

Equipped with environmental capabilities, nature provides humans with facilities for sustainable economic activities, including tourism, whose operationalization requires accurate scientific knowledge and the kind of treatment that is oriented towards economic stability and the survival of the natural environment. However, despite all such capacities and potential, no study has so far been conducted on desert tourism and its role in the development of sustainable ecotourism, especially in terms of sand, salt, and sun. Therefore, it can be argued that desert areas may considerably contribute to the sustainable development of tourism, making it necessary to pay high attention to them. In this regard, Sefidshahr enjoys great potential in terms of ecotourism in Playa ecosystems due to its geomorphological and climatic situation. Therefore, this study sought to investigate the tourism capacities of Playa areas in Sefidshahr with an emphasis on sand, salt, and sun.

Materials and Methods: The current study is a descriptive, analytical, survey research using comparative studies, field visits, and experts' opinions to collect the required data. To this end, the theoretical framework of the study was determined by reviewing the related literature and conducting library studies. Then, the environmental capabilities of the Sefidshahr region were identified in terms of tourism in desert ecosystems that are based on sand, salt, and sun using field visits and interviews with relevant experts. In this regard, the required data were collected by identifying the available information concerning natural attractions, geomorphology,

1. MSc Graduate of Ecotourism, Department of Geography and Tourism, Faculty of Natural Resources and Earth Sciences, University of Kashan, Kashan, Iran

2. Associate Professor, Department of Geography and Tourism, Faculty of Natural Resources and Earth Sciences, University of Kashan, Kashan, Iran; Email: hmousavi15@kashanu.ac.ir

3. Associate Professor, Department of Geography and Tourism, Faculty of Natural Resources and Earth Sciences, University of Kashan, Kashan, Iran

existing land capabilities, tourism infrastructures, and facilities, including the capabilities of the desert geosystem in terms of sand, sun, and salt. Then, the strengths, weaknesses, threats, and opportunities of developing desert tourism in the study area were examined. Finally, the most effective factors involved in the development of desert tourism were identified using factor analysis and structural equation modeling.

In this regard, first, the natural and human capabilities in the region were identified, based on which a researcher-developed questionnaire was prepared to assess the current situation of the region. The questionnaire was administered to 38 specialists and professionals in the field of ecotourism once the content validity and reliability of the questionnaire were confirmed, with its Cronbach's alpha being 0.903. Finally, the collected data were analyzed using descriptive statistics, T-tests, and structural modeling.

The current study was conducted over a period of 15 months, which started from the beginning of the fall of 2022 and lasted until the end of the fall of 2023. The study area includes Sefidshahr, which is located in the cultural region of Kashan and Aran and Bidgol cities, belonging to Aran and Bidgol county in terms of Iran's political division.

Results: According to the study's results, the main strengths of Sefidshahr as a desert tourism destination at 99% confidence level were found to be salt geomorphological forms and sand dunes (with the average rate of 4.0789 and statistic rate of 32.057), ecotourism development potential, Biotourism and Agritourism (with the average rate of 4.2632 and statistic rate of 31.738), over 300 sunny days annually (with the average rate of 4.1053 and statistic rate of 24.468), Dastkand underground complex (an underground carved out city) and the Mehrkadeh Narseh (a historical site) (with the average rate of 4.2105 and statistic rate of 33.421), the existence of a world-famous disabled painter (with the average rate of 4.2368 and statistic rate of 24.264), the organization of various attractive rituals and religious ceremonies (with the average rate of 4.0526 and statistic rate of 21.094), historical and traditional context of the city (with the average rate of 4.0541 and statistic rate of 24.695) and religious attractions (with the average rate of 4.0263 and statistic rate of 25.529), respectively. Moreover, easy accessibility to the tourist attractions of the surrounding areas such as Fin Garden, Sialk Hills, Vigol ancient site, the historical houses of Kashan and Aran and Bidgol, and the underground city of Noushabad (4.1316 and 27.241) was found as the most important opportunity in Sefidshahr.

As for the structural models, the main influential factors were reported to be the traditional view of the Indigenous community (0.99), conducting of scientific and applied research (0.95), allocation of governmentally decided budget to the entities responsible for ecotourism development (0.94), access to the North-South railway (0.93), the presence of natural attractions (0.90), proximity to the pleasant weather areas of the Karkas Mountain (0.90), the presence of large government organizations and decision-making NGOs (0.88), general national policies set for attracting international ecotourists (0.88), the diversity of tourism services centers (0.84), marketing of ecotourism products and its branding (0.84), Dastkand underground complex and the Mehrkadeh Narseh (0.82), lack of governmental ecotourism associations (0.82), the historical and traditional context of the city (0.80), and the presence of local private ecotourism houses (0.72), respectively.

Discussion and Discussion: The proper management of the aforementioned capabilities can help develop desert ecotourism and overcome the obstacles in the path of sustainable tourism development in Shafidshahr. Therefore, desert tourism planners for Sefidshahr need to focus on removing obstacles to the development of ecotourism and desert geosystem, training skilled and specialized personnel, reinforcing the infrastructure, advertising, and branding, seeking to achieve relative stability in the development of desert ecotourism in the region.

Keywords: Environmental Potential, Ecotourism, Desert Tourism, Capability Assessment, Sefidshahr.